

Arbetsrapport nr. 32

Unga dagstidningsläsare i ny mediesituation

Carl Bergholtz

Johan Olsson

Arbetsrapport nr. 32

Unga dagstidningsläsare i ny mediesituation

Carl Bergholtz

Johan Olsson

ISSN 1101-4679

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation
Box 710, 405 30 GÖTEBORG
Telefon: 031-773 49 76 • Fax: 031-773 45 54
E-post: majken.johansson@jmg.gu.se
2005

Förord

Carl Bergholtz och Johan Olsson var i skrivande stund studenter på lärarutbildningen. Som en del i denna utbildning valde de att läsa Medie- och kommunikationsvetenskap vid Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG), Göteborgs universitet.

Fördjupningskursen i MKV avslutas med ett uppsatsarbete om 10 poäng. Carl och Johan valde att genomföra en studie kring dagstidningsläsning. Undersökningen om unga människors tidningsläsning och synen på tidningen i förhållande till framför allt internet och nätnyheter, har ingen formell anknytning till forskningsprojektet Dagspresskollegiet. Eftersom resultaten och analysen ändå har nära anknytning till det arbete som görs i kollegiet och också är av stort intresse för forskningen och för tidningsbranschen, har vi valt att tillsammans med författarna bearbeta uppsatsen och publicera den i vår rapportserie.

Rapporten skiljer sig från den ursprungliga uppsatsen genom att de inledande avsnitten som behandlar bakgrund och teori har kortats ner något. Resultat- och analysdelarna är däremot i stort sett identiska med den uppsats som examinerades i juni 2005.

Författarna svarar själva för beskrivning och slutsatser.

Göteborg i november 2005

Annika Bergström
Projektansvarig i Dagspresskollegiet

Sammanfattning

Vi behandlar i denna uppsats unga människors användande av dagstidningen i relation till deras användande av datorn och internet. Inledningsvis pekar vi på att gruppen unga internetanvändare är en intressant grupp att studera för att de i stor utsträckning använder sig av internet och för att de samtidigt ofta befinner sig i en situation då prenumeration och tillgång till dagstidning får stå åt sidan. I vår bakgrund behandlas vad dels dagstidningen är och vilka egenskaper den har och dels vad datorn och internet är. I det teoretiska perspektivet redovisas, utifrån Rogers teorier om hur innovationer sprider sig, för vad som påverkar internets fortsatta spridning och dagstidningens varaktighet. På vilka sätt människor kan använda sig av nya medier i relation till gamla diskuteras sedan. För att förstå människans medieanvändande följer en problematisering av vad vanor är och hur de etableras.

Använd metod är kvalitativ intervjumetod. Tre personer av vardera kön intervjuades ingående och materialet som analyserats består således av dessa sex transkriberade intervjuer.

Det uttalade syftet med uppsatsen är:

- att analysera om och i så fall hur och varför den bredbandsuppkopplade datorn kan fungera som ersättning av dagstidningen för unga.

Syftet besvaras i två nivåer, där den första frågan är av mer deskriptiv karaktär och lyder:

Om, hur och i vilken utsträckning kan unga (med vana av både dagstidningsläsning och internetanvändning) när de blir utan prenumererad dagstidning ersätta sin tidningsanvändning med internetanvändning?

Här fann vi att vissa av de intervjuade ersätter sin tidningsprenumeration med enbart internet i stor utsträckning. Andra ersatte med internet i mindre utsträckning och mer med andra medier som huvudsakliga ersättare. Gratistidningen Metro och TV verkade vara mest framträdande av de medier som, vid sidan av internet, fungerade som ersättare.

När frågan om och i vilken utsträckning internet ersatt eller inte ersatt dagstidningen besvarats berör frågorna i nivå två varför ersättandet äger rum eller inte.

Hur kan, respektive kan inte, internetanvändning ersätta dagstidningsanvändning?

Vi såg här att de personer som ersatte sitt dagstidningsanvändande med internetanvändande hade förmågan att använda internet på ett avslappnat sätt. De personer som ersatte i stor utsträckning socialiserade också mycket på internet och nyhetsläsande kom till som en bisyssla till detta och ersatte då i viss utsträckning dagstidningsanvändandet.

Anledningar att man inte ersatte sitt tidningsanvändande med internetanvändande var att datorn till viss del är obekvämt att jobba med. Den är också kopplad till stress och måsten då den är ett frekvent använt verktyg i skolan. För flera av intervjupersonerna uteblev alltså ersättandet just av anledningen att man använt datorn hela dagen i skolan.

1. Inledning

Internet spelar idag en allt större roll för fler och fler människor i Sverige. Trots att detta låter som en klyscha en IT-konsult kunde vräkt ur sig någon i mitten av 90-talet finns det idag på ett annat sätt belägg för detta påstående. Under det första kvartalet 2004 uppgav exempelvis 75% av Sveriges 16-74 åringar att de använt internet minst en gång i veckan (SCB: 2004:29). På samma gång har en teknikutveckling skett och bidragit till att så många som 30% i samma grupp har tillgång till snabba, fasta internetanslutningar i hemmet (Ibid:38). Dessa så kallade bredbandsuppkopplingar har möjliggjort en annan sorts användning än vad den traditionella modemuppkopplingen gjort. Statistik visar att bredbandsanvändaren använder internet i större utsträckning i fråga om alla användningsområden. Inom områden som nöje- och nyhetsanvändning är skillnaden särskilt stor. Den modemuppkopplade användaren använder exempelvis internet för att tillgå nyhetsmaterial i väldigt liten utsträckning samtidigt som detta är en av de vanligaste anledningarna till användning för den bredbandsuppkopplade (Bergström i Holmberg & Weibull, 2004: 326).

Med denna statistik i hand kan man fråga sig hur användning av internet förhåller sig till övrigt medieanvändande. Om vi förmodar att spridningen av bredbandsuppkopplingar och användande av dem är något som kommer öka i framtiden måste den ökade nöjes- och nyhetsanvändningen på internet förhålla sig till användandet av traditionella medier på något sätt. Utifrån denna frågeställning blev vi intresserade av att studera hur användning av den traditionella dagstidningen förhåller sig till användning av just den bredbandsuppkopplade datorn. Då unga är en grupp som är särskilt högt representerade vad gäller internetanvändning, praktiskt taget alla ungdomar hade första kvartalet 2004 använt sig av internet någon gång under perioden (SCB: 2004:14), och dessutom är framtida mediekonsumenter fann vi det intressant att studera just denna grupp.

Datorn med fast internetuppkoppling finns också att tillgå för många unga människor just när de flyttat hemifrån för att exempelvis studera på annan ort eller skaffa jobb. Utan någon empirisk grund skulle man kunna tänka sig att datorn för många i denna situation fungerar som en sista utväg eller det enda alternativet, när man inte längre har råd med saker som fast telefon, tv-licens eller tidningsprenumeration. På grund av att alla de traditionella mediernas medieformer (ljud, text, bild och rörlig bild) ryms i datorn kan datorn bli som ett universalmedium för den mindre bemedlade studenten. När vi inledningsvis gjorde fokusgruppsintervjuer för att hitta intressanta vinklar till denna uppsats sa en av våra intervjupersoner just att hon och hennes sambo, nu när de flyttat hemifrån, fått spara in på det mesta. Det enda de hade enats om att inte dra in på var internetuppkopplingen. Man uppfattade att man genom internet åtminstone teoretiskt sett kunde få, om inte rena ersättare av de tjänster man sparar in på, åtminstone hyfsade substitut. Sedan var man också mer eller mindre tvingad att ha en internetansluten dator hemma då den mesta kommunikationen med skolan och studiekamrater gick den vägen.

Vad vi blev intresserade av utifrån vår inledande fokusgruppsintervju var vad som händer med ungas vanor när de befinner sig i en situation som denna. Hur ersätter man sin tidningsprenumeration när man inte längre har råd med den? Bryter man lätt den gamla vanan av att läsa dagstidningen till frukost? Etableras nya vanor där den uppkopplade datorn spelar en större roll och vilka vanor är i så fall dessa? Detta är frågor som vi kommer att behandla i denna uppsats.

2. Bakgrund

2.1 Dagstidningen och den bredbandsanslutna datorn

För att vi ska kunna förstå och tolka människors medieanvändande, och särskilt då det specifika användande som dagstidnings- och internetanvändande utgör, måste vi till att börja med förstå vad dagstidningen och den bredbandsanslutna datorn är. Inledningsvis försöker vi därför utreda vad som är specifikt med dels dagstidningen och dels med den bredbandsanslutna datorn. Utifrån denna grund tittar vi vidare på vad de två mediernas skiljda egenskaper gör möjligt. Vi går sedan över i en exemplifiering av dessa medier och dess innehåll vilket står till buds och används i dagssituationen med inriktning på unga i Göteborg. Så att säga en riktad beskrivning av Göteborgs mediesituation.

Vi kommer också primärt fokusera på människors användande av den prenumererade dagstidningen i relation till användandet av dator med internetuppkoppling. Det är främst datorn (stationär eller bärbar) med internetuppkoppling i form av bredband som i dagsläget är intressant att studera. Detta först och främst för att kombinationen har en hög spridning och är den teknik som människor i allt större utsträckning kommer i kontakt med. Men sedan också för att den möjliggör ett fritt användande av tjänster under obegränsade tidsperioder utan rörliga kostnader. Nu menar vi inte att människor använder datorn och internet obegränsat mycket eller ens tycker att det är önskvärt, tekniken gör det dock möjligt att för fast kostnad tillgå tjänster som vid en yttlig anblick skulle kunna ersätta tidigare traditionella betalda medier likt den prenumererade dagstidningen. Teknikens karaktär och dess spridning gör alltså att det är relevant att jämföra den mot den traditionella dagstidningen. Annan teknik likt nyhetsdistribution via mobiltelefon eller digital-tv och liknande har i och för sig möjligheten att användas på ett sätt som skulle kunna konkurrera med papperstidningen, denna teknik har dock inte nått så hög spridning och får således inte lika stort utrymme i uppsatsen. Därför försöker vi i första hand inrikta oss på dels dagstidningen i prenumererad form och dels datorn med internetuppkoppling, vi anknyter självklart också till andra medier som är relevanta likt reklamfinansierade dagstidningar som gratistidningen Metro och digital teknik som 3G-telefonen. Fokus kommer emellertid att ligga på den prenumererade dagstidningen i kontrast till datorn med internetuppkoppling och vi börjar nedan med en kort beskrivning av dess tekniska egenskaper och vad de möjliggör.

Vi kan börja med att konstatera att det finns en grundläggande skillnad mellan dagstidningen och den internetuppkopplade datorn. Både det världsomspännande nätverket internet och datorn är en del av vad man kallar informations och kommunikationsteknologin (något som vi hädanefter benämner ICT; Information and Communications Technology) denna bygger på och hanterar digital information. Papperstidningen tillverkas förvisso idag till stor del med hjälp av digital teknik men informationen förlorar sina strikt digitala egenskaper i det ögonblick den trycks på papper. Den internetanslutna datorn är alltså helt digital medan dagstidningen i pappersform i sin presentationsform är analog. Pappret som medium för information gör då vissa egenskaper möjliga och datorn och internet med dess digitala informationshantering gör andra egenskaper möjliga. Pappret har alltså möjliggjort vissa egenskaper för dagstidningen och den digitala informationsteknologin har i sin tur möjliggjort andra egenskaper för det medieinnehåll vi känner från våra internetanslutna datorer.

Dagstidningens egenskaper

Vi ska nu se vad som karaktäriserar den storstadsutgivna dagspressen som ju har en starkt rotad tradition i många hushåll (Sverige placerar sig bland de fem tidningstätaste länderna i världen (Weibull 2003:85). Till att böra med distribueras dagstidningen sju dagar i veckan med undantag för stora helgdagar. Här igenom kan det konstateras att i förhållande till internet är uppdateringsmöjligheterna begränsade. Dessa tidningar är i första hand prenumererade men säljs också som lösnummer. Användaren måste i princip betala för sin tidning så vida den inte finns på arbetsplatsen eller liknande. Vad gäller dagstidningens fysiska egenskaper så behandlar vi här vad det faktiskt är som användaren har i sin hand och vad denne kan få ut av tidningen (bortsett från att tidningen fungerar bra till att vifta bort flugor med eller tända brasan och andra mindre relevanta funktioner).

Dagstidningen är pappersbaserad vilket möjliggör flera egenskaper. Den kanske viktigaste funktionen är *portabilitet*. Att tidningen kan följa med användaren i stort sett överallt utan att ha behov av tekniska system (likt elförsörjning och distribution av information via nät) gör den till något av en oslagbar följeslagare. Dagstidningen är *arkivbeständig* på ett analogt vis (skillnaden analogt-digitalt presenteras närmare under nästa rubrik). Sett till det digitala formatet rymmer detta andra sätt och möjligheter för användaren att spara tidningen i. Vidare har dagstidningen ett *flexibelt format*. Från det traditionella broadsheet-formatet har vi idag en övergång till det mindre, mer lätthanterliga tabloidformatet. I vissa länder, bland andra Österrike, har man i vissa fall övergått till A4-formatet eller till och med ännu mindre. Övriga tekniska specifikationer hos dagstidningen är att den har *högupplöst tryck* och *tvådimensionell grafik* i svartvit, gråskala och färg.

Sammanfattningsvis är dagstidningen då:

- Portabel
- Arkivbeständig (i motsats till vissa digitala möjligheter)
- Tryckt med hög upplösning
- Tvådimensionell med grafik i svartvit, gråskala och färg
- Flexibel i sitt format (Traditionellt broadsheet, idag övergång till tabloid och i vissa länder t.ex. Österrike ännu mindre format)
- I användandesituationen oberoende av tekniska system (likt elförsörjning och distribution av information via nät)

Datorn och internets egenskaper

Vi konstaterade inledningsvis att informationen som hanteras av datorn och kommuniceras via internet är digital. Den information som traditionella medier bygger på har under lång tid varit analog. Men vad skiljer då digital information från analog? Detta är en fråga som inte är helt lätt att förstå. Information i sig är nämligen ett ganska abstrakt begrepp. Därför brukar man med hjälp av metaforer förklara skillnaden mellan den analoga och den digitala informationens natur. Ett sätt är att se den obegränsat variationsrika verkligheten som analog, människans hjärna kan här uppfatta en oavgränsad mängd färgnyanser, ljudtoner, lukter osv. Digital information är då i motsats till variationsrik och nyanserad istället uppdelad och avgränsad. Så att säga en förenkling av verkligheten. En metafor är våra digitala klockor. Trots att det är omöjligt att plocka ner tiden i någon minsta beståndsdel så delar vi med klockan upp den i sekunder, minuter och timmar. Vi delar alltså in analog information som

arbetar längs en kontinuerlig skala i klart åtskiljda delar och bryter på det sättet ner den till digital information (Fiske 1997:48).

Digital information är just av dess uppdelade och avskilda natur lättare att bearbeta och ger upphov till ett antal egenskaper. Dessa egenskaper möjliggör i sin tur en uppsjö av möjligheter för de medier som använder sig av ett digitalt sätt att hantera information. Man har försökt dela in och beskriva karaktären på digital information. Feldman (1997) gör det exempelvis på följande vis: Digital information är manipulerbar, den är nätverkbar, den innehåller hög densitet, den är komprimerbar och den är opartisk/oskiljbar (egen översättning Feldman 1997:3). På grund av att digital information är uppdelad i klart åtskiljda delar (på datorn i form av ettor och nollor s.k. binära talsystem) är den lätt att manipulera, den har hög densitet på det sättet att mycket information får plats på små fysiska ytor, den går av sin enkelhet att dela i nätverk vilka kan vara av global karaktär, den går också att komprimera vilket resulterar i ännu högre lagringskapacitet på liten yta och lätthet att transportera över nätverk. Till sist är den också opartisk och odelbar vilket är en mycket viktig egenskap. För att förstå denna egenskap kan vi jämföra med den gamla hederliga kontorskopiatorn. Om vi hade ett dokument och kopierade det fick vi alltid ut ett lite sämre dokument, med andra ord fick vi en kopia av originalet. När vi idag pratar om datorer säger vi ofta att vi kopierar filer. Skillnaden är dock här att kopian inte går att skilja från originalet. Det går med andra ord inte att tala om någon kopia i den traditionella bemärkelsen. En etta och en nolla är likadana och har samma värde oberoende av var de befinner sig i världen och på vilket system. En digital fil (ex. pdf-dokument, jpg-bild, mp3-musikfil, mpeg-film osv.) som förvaras i exempelvis en dator i Sverige är alltså oskiljbar från den så kallade kopia som sprids till en stationär dator i Korea, en handdator i Australien eller en 3G-telefon i Finland.

Då den internetanslutna datorn hanterar information digitalt hela vägen från producent till konsument, eller från användare till användare, kan alla de beskrivna egenskaper som ligger i den digitala informationshanteringsens natur utnyttjas. Detta möjliggör då ytterligare en uppsjö av möjligheter men också begränsningar:

- Tillgängligt endast där tekniken gör det möjligt, via exempelvis koppar-, fiber- eller trådlösa nätverk.
- Direkt distribution och kommunikation på global nivå utan kvalitetsförluster.

Dahlgren (2002) lyfter fram fem centrala egenskaper och möjligheter, dessa beskriver internet som multimedialt, hypertextuellt, interaktivt, arkivartat och virtuellt. Vi sammanfattar kort nedan.

Internet är:

- Multimedialt; i den aspekt att möjligheten att kombinera text, bilder, ljud, rörlig bild och tredimensionella element är närmast obegränsad.
- Hypertextuellt; i bemärkelsen att det är möjligt att så att säga färdas i olika riktningar. På webbsidor kan vi exempelvis följa en länk mitt i en text för att sedan gå tillbaka eller från den nya texten länka oss vidare till ännu en text.
- Interaktivt; på det sätt att vi dels kan interagera med andra individer men samtidigt också att vi kan påverka och skapa det innehåll vi interagerar kring.

- Arkivartat; då mycket information får plats på små fysiska ytor lämpat för lättillgänglig informationslagring.

- Virtuellt; då vi som användare kan uppleva att vi är frikopplade från det fysiska rum vi befinner oss i. Genom att de element som vi tillåts kommunicera med på internet erbjuder en sådan kommunikativ mångfald kan datorn och internet mediera en upplevd verklighet i vilken internetanvändaren umgås, socialiserar och interagerar på olika sätt.

Konvergens

Den digitala tekniken har möjliggjort och resulterat i gränsupplösning och samgående (så kallad konvergens) på många plan. Företag har kunnat knytas närmare varandra, kommunikationssystem har så att säga fått ett gemensamt språk och kunnat integreras osv. (se exempelvis Sjöberg i Dahlgren, 2002). Det som är viktigt när vi beaktar den nya tekniken är att den har möjliggjort att innehållsformer så som text, ljud, bild och rörlig bild kan vistas i samma medium, vilket skapat lite av förvirring. Hur ska man definiera de nya medierna? Är det utifrån dess innehåll, utifrån dess material eller hårdvara eller kanske utifrån hur vi använder dem? För oss är det speciellt viktigt att klargöra vad konvergensen betyder för just dagstidningen. Här leds man lätt till att tro att eftersom traditionella medier så som TV, radio, telefon osv. kan inrymmas i och konvergerar i den internetuppkopplade datorn kan dagstidningen distribueras via internet. Exempelvis Fidler (1997) delar in medier utifrån olika domäner. Dessa består i: (1) en "*document domain*" där strukturerat handskrivet eller typografiskt innehåll sprids från få till många, idag sker detta då både via portabla medium som papperstidningar, böcker osv. men också via internet i form av webbsidor. (2) en "*broadcast domain*" där strukturerat innehåll bestående av ljud och bild sprids från få till många, exempelvis via TV och radio men också via internet som strömmande ljud och bild (se nedan). (3) en "*interpersonal domain*" som definieras av tvåvägskommunikation likt telefonsamtal, e-post, chattprogram osv. (Fidler 1997:32). Indelning utgår alltså från de traditionella mediernas former och hur vi använder dessa samtidigt som den nya tekniken ses som ytterligare ett medium för distribution av dessa. Papperstidningen kan exempelvis förmedlas digitalt i form av PDF-dokument, tv-programmet som digital videofil (ex. Mpeg eller DivX) och radiokanalen som en digital ström (ex. via Real Audio-formatet) eller som nedladdningsbar fil (ex. mp3 eller ogg). Fidler gör i sin kategorisering samman den digitala och den analoga tekniken just av anledningen att de traditionella mediernas form används genom den nya digitala tekniken. Utifrån denna synvinkel är det så att säga poänglöst att definiera dagstidningen som ett pappersmedium, radio och TV som etermedia osv. eftersom formaten samtidigt kan distribueras exempelvis via internet. Fidlers indelning är relevant på sitt sätt då den visar att de medieformer vi är vana vid kan imiteras med hjälp av datorn och internet, men på ett annat plan så flyttar indelningen fokus från ett mediums fysiska egenskaper till dess innehållsmässiga former. Dagstidningen som placerar sig i documentdomänen får dock inte sin portabilitet utifrån sina innehållsmässiga former, inte heller sin frikopplade och oberoende karaktär kan härledas dit. Den internetuppkopplade datorn är, om vi fortsätter resonemanget, en del av en teknik vilken digitalt kan mediera gamla innehållsformer som dagstidningens. Dagstidningens innehållsmässiga form har utvecklats i samklang med papper som medium. Alla de fördelar som pappersformatet ger är dock inte giltiga för de digitala kopior som läses på datorn och vice versa.

Konvergensen är alltså inte likvärdig för dagstidningen i förhållande till ICT som andra traditionella medier likt TV och radio. TV och radio kan digitaliseras och integreras med ICT genom att sändningssignal digitaliseras och kringutrustning anpassas över tid.

Pappersformatet kan inte integreras på detta sätt. För att en integrering skall vara möjlig krävs att själva pappret ändrar fysiska egenskaper som gör direkt kommunikation och förändringsbar presentation av visuell information möjlig. Experiment med så kallat digitalt papper vilket innehar dessa egenskaper försiggår för närvarande på många håll (se exempelvis <http://www.eink.com>). Dessa medium är dock något helt annat än ett pappersmedium. De kräver integrerad teknologi för informationsuppdatering och förändring av den presenterade informationen, vilket i sin tur kräver någon form av källa till ström. Detta medium tappar alltså sitt oberoende av tekniska system då ström och information måste tillföras. Det resulterar också i en dyrare produktionsprocess baserad på helt andra material än papprets cellulosafiber. Möjligheten att uppdatera informationen i ett medium leder också till att vi inte får till handa en fysisk produkt som vi exempelvis kan klippa ut, sätta upp på kylskåp, vägg osv. För att ta del av och visa exempelvis en artikel eller bild är vi istället begränsade till en specifik enhet. Här har, till viss del, hemmanvändarens skrivare en roll. Dessa är dock på samma sätt beroende av tekniska system och är förknippade med rörliga kostnader (så som bläck, toner och papper). Att skriva ut sin tidning blir således inte billigare än att prenumerera på den, samtidigt som tidningarnas tryckpressar presterar högre upplösning och bättre färgåtergivning än vad konsumentledets färgskrivare gör, och på det sättet resulterar i en bättre trycksak.

2.2 Mediesituationen

Nu är det dags att titta på vad de ovan beskrivna mediernas möjligheter och egenskaper resulterat i för konkreta tillämpningar. Beskrivningen ska således ses som en så relevant som möjligt exemplifiering av dagssituationen med inriktning på dels den pappersbaserade dagstidningen och dels det innehåll som erbjuds via den internetuppkopplade datorn (sk. mjukvarumедier). Vi exemplifierar också i första hand med de aktuella medier som rör Göteborgsregionen, eftersom detta ligger närmare våra intervjupersoner. För att ge presentationen någorlunda struktur delar vi in dagstidningen i fem delar. Den internetuppkopplade datorns innehåll delar vi in i tre kategorier utefter användanderiktning och användarantal.

Dagstidning (Pappersbaserad, analog information: 2D tryck bild och text)	
Få till många	1. Morgontidningar
	2. Kvällstidningar
	3. Fådagartidningar
	4. Gratistidningar
	5. Lokaltidningar

Tabell 1. Indelning av dagstidningen

1. Morgontidningar

I Göteborg domineras dagspressen av den företrädesvis prenumererade morgontidningen Göteborgs-Posten. Det är Sveriges näst största morgontidning med 246 000 i upplaga per vardag (http://www.ts.se/TSNet/Public/PDF/Upplagestatistik/dags_05_25feb.pdf).

Vidare har GP en liberal politisk profil och den utgives alla dagar (med undantag för större helger). Även andra morgontidningar är tillgängliga och prenumereras. Bland dessa finner vi till exempel Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

2. Kvällstidningar
Kvällstidningsutbudet består av Aftonbladet, Expressen och GT.
3. Fådagartidningar
Det finns en uppsjö av fådagartidningar i Göteborg. För att göra listan kort räcker det att nämna de större: Proletären, Dagen och den nyetablerade Göteborgs fria.
4. Gratistidningar (Kostnadsfri dagspress)
Ännu har tidningen Metro monopol på gratistidningsmarknaden i Göteborg.
5. Lokaltidningar
Störst torde den lokala tidningen Lokalpressen vara. Den är uppdelad i sju delar där var och en är inriktad på en specifik del av Göteborg. Den är nystartad och ges ut av SDR media (Svensk direktreklam).

Internetuppkopplad dator (Del av ICT, digital information: Ljud, bild, rörlig bild, text och 3D)	
Få till många	1. Tidningssajter
	2. Portaler
	3. Digitala tidningar
	4. Databasbaserade information- och administrationstjänster
	5. Syndikering
	6. Strömmande media
Interpersonell	7. Kompisprogram
	8. E-post
	9. Ljudsamtal
	10. Videosamtal
Flerpart	11. Communities
	12. Chattsidor
	13. Annonssajter
	14. Dejtingsajter
	15. Bloggar
	16. Wiki
	17. Onlinespel

Tabell 2. Indelning av innehåll på internet

Få till många

1. Tidningssajter

En tidningssajt är en sida som drivs av ett tidningsföretag. Innehållet varierar men generellt sett används tidningens redaktionella material som en grund. Till detta knyts ofta flertalet tjänster likt, chatt, annonsering osv.

En av de tidningsföretag som lyckats göra vinst på sin tidningssajt är Aftonbladet. Då man var en av de första att satsa på internet har man lyckats få en återkommande användarskara. Trafiken på aftonbladet.se är överlägsen andra tidningssajter, man hade i januari 2005 8,2 miljoner unika träffar per månad*. Därefter kommer expressen.se med 3,9 miljoner besökare*. Även morgontidningarnas sajter är flitigt använda. Här toppar Dagens Nyheter listan med 2,7 miljoner unika träffar per månad*. Göteborgs-Posten (gp.se) Svenska Dagbladet (svd.se) och Dagens Industri (di.se) hamnar därefter runt en miljon träffar per månad*.

2. Portaler

Portaler är tänkta att fungera som start- eller utgångspunkter för internetanvändaren. Formmässigt är de webbsidor som presenterar olika tjänster och innehåll som användaren snabbt kan klicka sig vidare till. Microsofts portalsida msn.se är den sida som för tillfället tilldrar sig mest trafik av alla. 9,5 miljoner unika träffar uppmättes i januari 2005*.

** Data hämtade från kiaindex.se. En träff är ett registrerat unikt ip-nummer.*

3. Digitala tidningar

Digitala tidningar är direkta kopior av papperstidningsformatet. Den digitalt behandlade information som från tidningsföretaget traditionellt sett går till tryck sparas exempelvis som PDF-dokument och tillgängliggörs på internet. Främst morgontidningar har börjat publicera digitala tidningar på sina hemsidor, ofta är förstasidan fritt nedladdningsbar medan hela tidningen kräver en kod som erhålls vid betalning eller vid prenumeration av tidningen (se exempelvis gp.se, dn.se, svd.se, metro.se).

En intressant aktör på marknaden är det kanadensiska företaget NewspaperDirect som med sin tjänst pressdisplay.com för närvarande erbjuder 260 digitala kopior av dagstidningar från 50 olika länder. Svenska tidningar som Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Aftonbladet, Expressen, GT och Kvällsposten kan här laddas ner mot en abonnemangsavgift (för närvarande 70 kr månaden för 31 nummer vilket blir ca: 2,30 kr per kopia). En specifikt svensk version är också under utveckling på pressdisplay.se.

4. Databasbaserade information- och administrationstjänster

Internet används i stor utsträckning för att utföra tjänster och söka information. Bankärenden är kanske det största användningsområdet i kategorin. Exempelvis Föreningssparbanken har nära tre miljoner internetanslutna användare (fsb.se). Andra exempel är Arbetsförmedlingens jobbdatabas där arbete kan sökas online (platsbanken.ams.se). Deklarations-, pensions- och andra skatterelaterade ärenden har också fått stort genomslag. 2005 valde exempelvis 1,3 miljoner människor att deklarerat via internet (skatteverket.se). Ytterligare exempel är; kollektivtrafikssidor, uppslagsverk, biobiljettbokning m.m.

5. Syndikering

Om man som innehållsproducent vill sprida sitt material vidare kan detta göras genom innehållssyndikering. Vi kan idag exempelvis läsa väderleksprognoser från SMHI på exempelvis aftonbladet.se, passagen.se eller gp.se. SvD:s nyhetsrubriker på blocket.se osv. På

senare tid har program som gjort syndikering av information direkt från innehållsproducenten till den enskilde användaren möjlig, fått fotfäste. Den för tillfället populära webbläsaren Firefox klarar exempelvis av att ta emot syndikerat material i det av Netscape utvecklade RSS formatet (Really Simple Syndication). Här har främst morgonpressen (exempelvis DN, GP, SvD) hängt på trenden, men även kvällstidningen Expressen och den lågfrekventa tidningen Göteborgs Fria. Utöver dessa finns det en uppsjö av specialiserade svenska sidor som använder sig av RSS. Stora nyhetsproducenter som BBC och Reuters erbjuder även de nyheter i RSS formatet.

6. Strömmande media

När man talar om strömmande media åsyftar man antingen digitalt ljud eller video vilket spelas upp på användarens dator samtidigt som han/hon laddar ner det. Ofta är det radio- och TV-kanaler som distribuerar strömmande media men även Aftonbladet erbjuder så kallad Webb-tv. Sveriges television strömmar också alla sina nyhetssändningar plus en del av sitt övriga programutbud. I raden av radiokanaler strömmas i princip alla svenska kommersiella och public service kanaler på internet (se exempelvis <http://www.sr.se> eller <http://www.radiocity.se/>). Den globala omfattningen av internet resulterar också i att de flesta radiokanalerna världen över går att tillgå. BBC:s kanalutbud har länge varit tillgängligt och är ett av de mer använda världen över (<http://www.bbc.co.uk/radio>).

Interpersonell

7. Kompisprogram

Kompisprogram eller så kallade IM:s (Instant Messengers) är en form av textbaserad direktkommunikation. Kommunikationen är alltså inte fördröjd utan datorn och internet fungerar som ett direkt medium mellan de som kommunicerar. Kompisprogrammen gör också filöverföring mellan användare möjlig vilket också bidragit till dess popularitet. Exempel är: ICQ, MSN och AIM.

8. E-post

E-post är en tillämpning som hängt med sedan internet grundades som ett nätverk mellan universitet i USA. Grundidén är enkel och går i princip ut på att text i brevform ska kunna skickas elektroniskt till samtliga användare eller klienter i nätverket. Likt företrädaren den traditionella pappersbaserade posten är kommunikationsformen fördröjd, eller asynkron, man använder alltså inte e-post för att direkt interagera med människor. Med tiden har olika standarder utarbetats och inte bara text utan även html-kod tillåts. Detta möjliggör att text kan formateras och att bilder kan infogas. Idag kan man även bifoga filer med e-posten vilket bidragit till att tillämpningen i hög grad fortlever. Att skicka och läsa e-post är också det näst vanligaste syftet (efter informationssökning) människor i Sverige uppger för att använda sig av internet (Bergström i Holmberg & Weibull, 2004:324).

9. Ljudsamtal

Ljudsamtal via internet fyller samma funktion som den traditionella telefonen. Ljudsamtal över internet har dock fördelen att de är kostnadsfria. Så länge användaren har en dator med bredbandsuppkoppling och klientprogramvara som är kompatibel med mottagarens, är det gratis att kommunicera med vem som helst på internet. Exempelvis har programmet Skype (<http://www.skype.com>) tilldragit sig miljontals användare världen över och tjänsten växer med tilläggfunktioner som fildelning, möjlighet att ringa till det traditionella telenätet (POTS) osv.

10. Videosamtal

Att konversera med både rörlig bild och ljud har länge setts som framtidens sätt att kommunicera över långa avstånd. Tekniken har dock inte haft de framgångar man ofta förutspått. Med tredje generationens mobiltelefoner (3G) kanske vi kan se ett mindre genomslag i konsumentledet. Videosamtal, eller så kallade videokonferenser, med hjälp av datorn och internet har dock i mångt och mycket blivit något universitet och stora företag utnyttjar sig av. Tekniken är dock fullt möjlig för den vanliga användaren att använda sig av då det enda som krävs till datorn är en så kallad webbkamera och en mikrofon. Det finns en uppsjö av program som möjliggör videosamtal och även kompisprogram som ICQ och MSN har integrerade videofunktioner.

Flerpart

11. Communities

Att interagera på mötesplatser eller så kallade communities på internet har bland unga blivit ett vanligt syfte för internetanvändning. Sveriges största community heter Lunarstorm och har 1,2 miljoner aktiva medlemmar (<http://www.lunarstorm.se/works/>). På ett community har alla medlemmar en egen sida där de presenterar sig själva med bilder och text. Utifrån denna sida görs olika kommunikationsformer möjliga, som exempelvis gästböcker, diskussionsforum, intern e-post osv. Andra populära communitys är Helgon (<http://www.helgon.se>), Efterfesten (<http://www.efterfesten.com>) och Skunk (<http://www.skunk.se>).

12. Chattsidor

Innan communities blev populära hade webbsidor som möjliggjorde synkron textkommunikation mellan internetanvändare stor framgång. Chattsidor fungerar som olika rum där användaren kan ansluta sig och kommunicera med andra användare som anslutit sig till samma rum. Aftonbladet.se var en av de svenska aktörer som var tidigast ute med chattjänster på sin sida och man har fortfarande en av de mest använda tjänsterna i bruk. Idag är chattsidor ofta en integrerad tjänst på många hemsidor. På portaler som spray.se eller passagen.se är chattsidor en viktig komponent.

13 Annonssajter

Försäljning av föremål mellan privatpersoner har traditionellt sett haft sitt forum i morgontidningar och specialtidningar. De fördelar som den digitala tekniken ger har dock fått mycket av denna kommers att flytta till internet. Fördelar som publicering av annonsen utan fördröjning, näst intill obegränsat utrymme och sökbarhet har fått många företag att satsa på annonstjänster och användare att använda sig av dem. Först ut var den amerikanska sajten ebay.com vilka nu har startat en svensk motsvarighet på ebay.se. På Ebay kan man byta köpa och sälja prylar globalt med dess över 10 miljoner registrerade användare. Svenska annonssajter som tradera.se och blocket.se är också flitigt använda. Blocket tilldrog sig i mars 2005 runt en miljon unika besökare (Nielsen/Netratings) och Tradera runt 1,5 i januari samma år. Tidningsföretag har försökt möta konkurrensen med att integrera sina papperstidningspublicerade radannonser med internetbaserade tjänster. Koll.se är exempelvis ett samarbete mellan GP, Expressen, DN och Sydsvenskan (<http://www.koll.se>) med detta syfte.

14. Dejtingsajter

Kontaktannonser är även det något som länge funnits i det traditionella pappersformatet. Möjligheten att interagera och söka efter den man kan tänkas passa med, innan man träffas i verkligheten, har dock öppnat för en smått revolutionerande utvecklingstakt för så kallade

dejtingsajter på internet. De två största aktörerna är dels Amerikanska InterActiveCorp med en tjänst kallad match.com och dels Lycos med Spraydate (<http://spraydate.spray.se/spraydate/>). Match.com har för närvarande ca 300 000 svenska användare (<http://newscentrese.match.com/extra/pod/>) och Spraydate har 550 000 (<http://www.spray.se/press/>). På samma sätt som på radannonsermarknaden följer tidningsföretagen med i utvecklingen genom att integrera den traditionella pappersbaserade kontaktannonsern med internetbaserade tjänster. Aftonbladet driver exempelvis tjänsten "Finn en vän" där annonser publiceras både i nät och pappersupplaga och Göteborgs-Posten samarbetar med match.com (<http://www.gp.se/dejt/>).

15. Bloggar

Ordet blogg är en försvenskad förkortning av den engelska termen weblog. Bloggen har rönt mycket uppmärksamhet och lett till mycket diskussion under de senaste åren då de vid stora nyhetshändelser varit bland de sidor som tilldragit sig mest trafik på internet. Bloggen utnyttjar den digitala teknikens interaktiva och hypertextuella egenskaper då internetanvändaren ges möjlighet att dels kommentera och dels följa bloggans länk och referenssystem. I praktiken fungerar bloggen som en traditionell dagbok där den enskilde publicerar sina tankar kring olika händelser. I texten refereras hela tiden till andra bloggar eller sidor på internet som berör den aktuella händelsen. Samtidigt kan andra internetanvändare kommentera de publicerade tankarna eller förhålla sig med sina egna tankar på sin egen blogg via ett så kallat trackbacksystem. För att råda bot på problematiken med att referera på internet, då information försvinner och förändras när traditionella hemsidor uppdateras, bygger bloggen på att allt publicerat material arkiveras i datumordning.

16. Wiki

En Wiki (betyder snabb på hawaiianska) utnyttjar sig likt bloggen av interaktiva och hypertextuella egenskaper. En Wiki är som en databas där användaren kan skapa och kommentera innehållet. Den vanligaste formen av wikis är uppslagsverk där användaren står för innehållet. Till skillnad från det traditionella uppslagsverket, där ett fåtal människor kontrollerar och garanterar innehållets kvalitet, bygger en wiki på att allmänhetens möjlighet att kommentera och diskutera innehållet garanterar kvaliteten på innehållet. Ett lyckat exempel är det internationella projektet Wikipedia (svensk version på <http://sv.wikipedia.org/>).

17. Onlinespel

En kommunikationsform som utnyttjar flertalet av den digitala teknikens egenskaper och möjligheter är onlinespelen. Onlinespel finns i alla möjliga upptänkliga former, likt brädspel, frågesporter eller hasardspel. I vissa grupper är så kallade 3D-spel populära. Dessa låter användaren i ett förstapersonsperspektiv inta en uppsjö av roller och är på detta sätt en virtuell kommunikationsform. Utbudet och variationen av 3D-spel är närmast obegränsat men en övervägande del är inriktade på olika former av krigsföring (sk. first person shooters, exempelvis Counter Strike). Andra populära teman är "fantasy" eller "science fiction" där användaren intar rollen av en fantasikaraktär och interagerar med andra internetanvändare i en så kallad virtuell värld.

3. Teoretiskt perspektiv

Nu är det dags att sätta medierna i relation till det samhälle de verkar i och anlägga perspektiv på hur dess innevånare använder sig av dem. Eftersom vi specifikt är intresserade av relationen mellan användning av dagstidningen och den internetuppkopplade datorn kommer nedanstående presentation gå från generella teorier om hur medier utvecklas, ersätter och kompletterar varandra i samhället till fokus på hur individen använder sig av dem. Så att säga från ett makro- till ett mikroperspektiv.

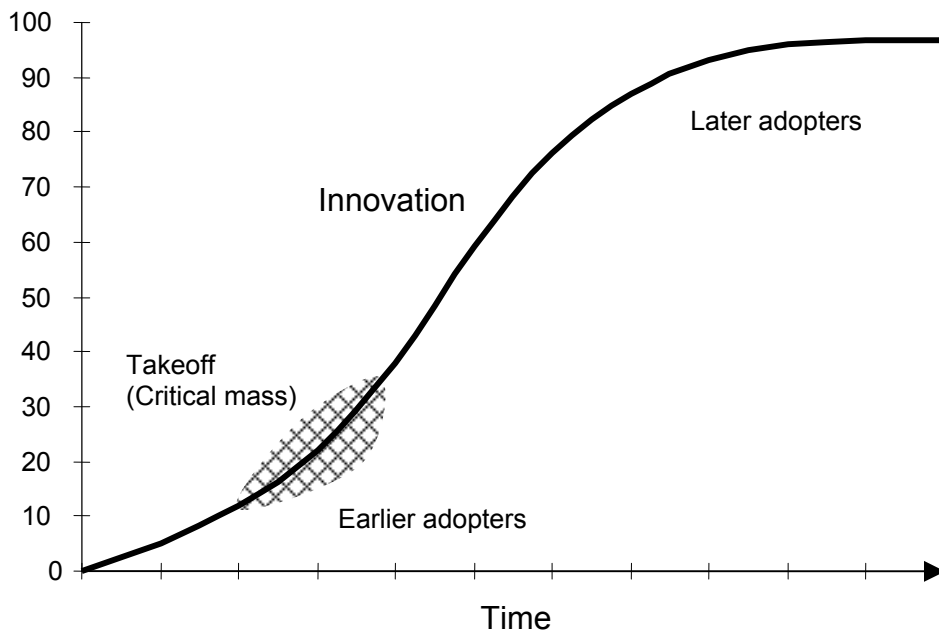
I dagens samhälle har vi tillgång till ett stort utbud av medier. Det utökade utbudet har dock inte, som man hade kunnat förvänta, lett till att folk lägger mer tid på att använda medier. Det har istället visat sig att man inom tidsramarna utarbetar strategier för vilket innehåll man väljer att ta del av.

Parallellt med det utökade utbudet i de traditionella kanalerna har ett nytt medium introducerats. Internets framväxt har bidragit till ännu större differentiering av medieutbudet och ytterligare valmöjligheter för publiken. Ofta har introduktionen av nya medier följts med skräck och osäkerhet från medieindustrins sida. Radion befarades konkurrera ut tidningen, kassetbandspelaren troddes vända hela musikindustrin på grund av sina inspelningsmöjligheter osv. Likaså finns idag en rädsla och osäkerhet inför hur internet kommer utvecklas i relation till de traditionella medierna. Med ögat i backspegeln kan vi dock konstatera att nya medier ofta tar plats i mediesituationen utan att konkurrera ut gamla. Vad man däremot har sett är att traditionella medier tvingas anpassa och specialisera sig i relation till det nya mediet (Hadenius & Weibull, 2003:457). Utifrån detta perspektiv torde samhället över tid överbelamras av specialiserade medier och medieinnehåll. Detta är något som till viss del tycks stämma om vi blickar ut över dagens medielandskap. Men låt oss nu backa några steg och titta på problematiken från ett antal skilda vinklar.

3.1 Utveckling och spridning

För att förstå hur den internetanslutna datorn och dagstidningen utvecklas i relation till varandra tar vi hjälp av teorier kring hur innovationer sprider sig. Forskning kring innovationsspridning (diffusion of innovations) uppstod under 1940- och 50-talet. Spridningen av innovationer tycktes generellt sett följa en S-kurva där spridningstakten ökade kraftigt (eller nådde en kritisk massa) när spridningen nått runt 20 % (se figur 1). Man fann också likheter i egenskaper hos de personer som valde att använda sig av innovationen i olika stadium, exempelvis hade de tidiga användarna generellt sett högre socioekonomisk status än de senare. Indelningen, och även det övriga teoribygget, kom senare att utvecklas av kommunikations- och journalistikprofessorn Everett M. Rogers och de specifika grupperna; innovators, early majority, late majority och laggards kom att studeras ingående. Papperstidningen skulle enligt en kurva som denna sedan länge nått sin topp och planat ut. Den internetuppkopplade datorn torde i Sverige nått sin kritiska massa och förväntas spridas ytterligare innan kurvan planar ut.

The Diffusion Process

Figur 1. Diffusionskurva (utifrån Rogers, 2003:11, 344)

Rogers teori tar innovationens, det nyas, perspektiv. Det finns här en risk att man ser en innovation så som internet eller 3G-telefonen som en överlägsen innovation som kommer att spridas enligt en S-kurva och överta tidigare innovationer, så som papperstidningens, funktioner. Problemet har kommit att kallas ”pro innovation bias” (Rogers, 2003:106) och det är på plats att vi påpekar att teorin lyfter fram ny teknik likt internet som en efterträdare till traditionella medier, något som vi också försöker behandla nedan. Nedanstående klassificeringar är alltså till störst del relevanta för en innovation som befinner sig i en spridningsprocess. Papperstidningen kan då inte ses som en sådan då den länge varit spridd i samhället. Samtidigt bör klassificeringarna till viss del vara relevanta för en innovations varaktighet (sustainability). Av ovanstående resonemang finns det med andra ord anledning att relatera begreppen även till papperstidningen om man samtidigt beaktar att de för papperstidningen är relevanta för dess varaktighet men för internet och annan digital teknik för dess fortsatta spridning.

Med diffusion menar Rogers: den process där (1) en *innovation* (2) *kommuniceras* genom specifika *kanaler* (3) över *tid* (4) mellan medlemmarna i ett *socialt system* (egen övers. Rogers, 2003:11).

1. Innovationen

Ordet innovation har en vid betydelse, det kan vara en idé, så som en ny metod att röra sig vid datorn för att motverka ledverk och musarm, rökförbud på krogen eller rent av en ny religion. Det kan också, vilket kanske är en för oss mer relevant definition, vara ett objekt så som en dator eller en tidning. En innovation är också i viss bemärkelse ny. Detta är då inte beroende av hur länge innovationen funnits objektivt sett utan snarare av individens upplevelse av att den är ny (Ibid:12). När en individ uppfattar ett objekt eller en idé som ny är det alltså i denna

bemärkelse en innovation. Individerna måste i detta läge förhålla sig till innovationen på något sätt. I denna process bestäms till viss del innovationens framtid (i vilken utsträckning den kommer användas och i vilken hastighet den kommer att spridas) eller med andra ord hur S-kurvan skall komma att formas. Människans uppfattningar om innovationens egenskaper kan delas in fem kategorier.

- Relativ fördel (Relative advantage)

Den relativa fördelen beskrivs som den grad till vilken innovationen upplevs som bättre än innovationen den efterföljer. Här måste en viktig distinktion göras. Kan man se den bredbandsanslutna datorn som en innovation som efterföljer papperstidningen och i sådana fall, vilka delar och dimensioner av datorn och internet är efterföljare? Är det kanske nyhetsajten som mjukvaruinnovation inklusive datorn som hårdvaruinnovation som efterföljer papperstidningen? Eller är det kanske datorn och internet som helhet med alla dess upptänkliga mjukvaruinnovationer som efterföljer papperstidningen? Båda perspektiven ger oss specifika problem. När man ser nyhetsajten som efterföljare av papperstidningen förbiser man det faktum att datorn och internet erbjuder mer än nyhetsajtens specifika innehåll. När man ser allt som datorn och internet möjliggör som ersättare av papperstidningen försätts man i en övertro på att människor faktiskt använder sig av alla de tjänster internet erbjuder. Vi får här erinra oss om att det handlar om människors uppfattningar om vad som ses som fördelaktigt. Vissa människor uppfattar och använder inte internet som en efterföljare eller ersättare till papperstidningen medan andra gör det. De relativa fördelarna kan alltså inte diskuteras som om de var generella eftersom de till syftes och sist beror på människors olika uppfattningar och sätt att använda innovationen. För att tackla detta problem försöker vi nedan diskutera de relativa fördelarna utifrån så vid synvinkel som möjligt.

En av de viktigaste relativa fördelarna rör innovationens kostnad. Till viss del kan man här se internet som en innovation med flertalet relativa fördelar gentemot papperstidningen. Den ekonomiska fördelen måste dock problematiseras. En internetanslutning införskaffas nämligen av en uppsjö anledningar, ibland för att ersätta exempelvis en prenumeration av en papperstidning men ofta primärt av andra anledningar. När beslutet om man ska gå och köpa ett lösnummer eller rentav prenumerera på en papperstidning eller ej tas finns alltså internet för många redan installerat och betalt. Om man ser problemet utifrån att en internetuppkoppling redan finns tillgänglig har internet och därmed också tidningssajten idag stora ekonomiska fördelar gentemot en prenumererad dagstidning. Betalningsmodeller för exempelvis tidningssajter har ännu inte slagit igenom och en uppfattning att nyhetsinnehåll är och skall vara gratis på internet verkar råda (Bergström, 2005:156). Vill man få nyheter eller underhållning är det alltså ofta ekonomiskt fördelaktigt att använda sig av internet snarare än att prenumerera på eller köpa lösnummer av en dagstidning av den enkla anledningen att internet redan finns att tillgå. Samtidigt kan jämförelsen idag göras med tillgängligheten av gratistidningar så som Metro, eller med ungdomars kostnadsfria tillgång till dagstidning i skolan eller i hemmet. Dagstidningen kan i ljuset av detta då ses som ekonomiskt fördelaktigt gentemot internet.

Två andra viktiga faktorer är dels status och dels bekvämlighet. I fråga om status har ännu papperstidningen fördelar gentemot internet. Att en dagstidningsprenumeration ger en viss social status och för många också fungerar som identitetsmarkör har visat sig i åtskilliga studier (exempelvis Reimer, 1994:135). Här kan inte internet idag jämföra sig med tidningen. Frågan är dock om fördelen är bestående eller om specifikt användande av vissa internetsidor kan komma att ge samma status som den tryckta tidningen i framtiden.

Bekvämlighetsaspekten är inte helt enkel att hantera. Papperstidningen har ergonomiskt sett uppenbara fördelar gentemot datorn. Den fungerar bra i de flesta fysiska och sociala sammanhang, så som vid frukostbordet, i sängen, på bussen osv. Datorn har här stora begränsningar. Datoranvändaren är först och främst låst till ett fåtal kroppsliga ställningar, vilket ofta resulterar i musarm, ont i nacken osv. Personen är också till stor del begränsad till specifika fysiska och sociala sammanhang. Även om man har en bärbar dator är det svårt att exempelvis använda den på bussen eller på ett avslappnat sätt använda den i sängen. Man kan inte heller i samma utsträckning dela på en dator vid frukostbordet på det sociala sätt som sker med papperstidningen. Samtidigt finns det andra bekvämlighetsaspekter kopplade till internet. Sökfunktioner gör det möjligt att på ett bekvämare sätt än i papperstidningen söka specifik information. Att kunna tillgå de åtskilliga tjänster internet möjliggör (bank, nyheter, e-post osv. se bakgrund) utan att behöva förflytta sig fysiskt skulle i sig också kunna ses som en fördel utifrån ett bekvämlighetsperspektiv.

- Kompatibilitet (Compatibility)

Denna kategori beskriver huruvida innovationen uppfattas passa med individens värderingar, erfarenheter och behov, hur innovationen skulle kunna passa in i den egna livssituationen. Här är det svårt att göra någon direkt jämförelse mellan tidning och internet eftersom det handlar om den enskilda personens subjektiva uppfattningar. Exempelvis kan internet av någon uppfattas som miljövänligare än papperstidningen och på det sättet passa med dennes värderingar och erfarenheter. För någon annan kan internet och datorn ses som omiljövänlig, en produkt av ett ”slit- och slängsamhälle” och därav inte alls passa med personens värderingar. Vad man istället kan konstatera i fråga om kompatibilitet är att både papperstidningen och internet passar med rådande värderingar i stort. Båda innovationerna är alltså för många människor i hög grad kompatibla, något som den höga spridningen av båda medier visar. Som exempel på papperstidningens höga kompatibilitet kan nämnas den höga andelen som läser dagstidningen varje morgon. Här passar papperstidningen dels med de erfarenheter av tidigare morgonläsning individen forskansat sig med, dels med det behov som finns av att uppdatera sig med nyheter inför dagen och till sist med de värderingar som säger att man ska följa med i nyhetsflödet för att exempelvis vara en god medborgare i ett demokratiskt samhälle. För att exemplifiera den bredbandsanslutna datorns höga kompatibilitet kan man lyfta fram det utbredda användandet som försiggår under människors arbetstid. Internet är här kompatibelt kanske inte i så stor utsträckning som papperstidningen i fråga om människors värderingar och erfarenheter, utan snarare gällande behov. Att snabbt kunna kommunicera både internt och externt på jobbet samtidigt som man ges tillgång till alla tjänster som erbjuds på internet svarar bra mot människors behov av att vara effektiva och spara tid under arbetstid. Kompatibiliteten kan också förklara vissa gruppers underrepresentation i förhållande till de båda medierna. Äldre människor har inte i lika stor utsträckning behov av den höga uppdateringstakt som internet möjliggör, de har inte heller i lika stor utsträckning som unga erfarenheter av digital teknik. Papperstidningen å andra sidan är kompatibel i fråga om många äldres erfarenheter av användande av papperstidning, behovet av att ruta in vardagen osv. På detta sätt spelar kompatibiliteten en stor roll för varaktigheten av papperstidningen och internets tröga spridningstakt i gruppen av äldre användare.

- Komplexitet (Complexity)

Komplexitet handlar om hur svår eller lätt innovationen uppfattas vara att förstå och använda. I detta sammanhang kan man konstatera att många människor upplever datorn och internet som något komplicerat (Olsson, 2002: 174). Hårdvara går lätt sönder och mjukvara så som operativsystem och dyl. har en tendens att krångla. Internets öppenhet leder också till att gemene man måste beakta risker så som dataintrång, virusattacker och liknande. Mjukvarans

uppdateringstakt är också hög vilket kräver ständig nyinläring. Tidningen är inte heller den helt okomplicerad. Precis som på internet är text den dominerande kommunikationsformen och således krävs mycket inläring för att de båda ska kunna användas. Detta är dock en färdighet som under längre tid institutionaliserats genom skola och familj. Tidningsanvändande ter sig alltså för de flesta inte lika komplicerat som datoranvändande. Mycket händer dock för närvarande på området. I många familjer har datorn en naturlig plats i hemmet samtidigt som den idag är en nödvändig del av skolan. Med andra ord håller även färdigheten att hantera datorns komplexitet på att institutionaliseras.

- Prövbarhet (Trialability)

Datorn och internet fyller fler och fler funktioner i samhället och tar samtidigt plats på offentliga institutioner så som bibliotek, arbetsförmedlingar osv. Mycket digital teknik bygger också på samma grundprinciper, därför kan vi se att operativsystem i handdatorer, telefoner, tv-spel m.m. i stor utsträckning liknar varandra. Hård- och mjukvaruföretaget Microsoft tillverkar exempelvis operativsystem för alla dessa plattformar. På detta sätt tränas man att använda datorn bara genom att låna sin kompis 3G-telefon eller handdator. Här finns alltså för datorn och andra digitala tekniker en stor fördel då de i samverkan så att säga utbildar konsumenten i varandras operativsystem. Samtidigt finns, i och med gratistidningar, papperstidningen på bussar och offentliga platser. Här skulle man kunna tänka sig att gratistidningen på samma sätt utbildar ovana tidningsläsare att läsa även andra papperstidningar och på det sättet blir en ingångsport för betalda alternativ. I skolan finns i viss utsträckning också projekt som exempelvis TiS (tidningen i skolan) vilka bidrar till att elever prövar och bekantar sig med papperstidningen (<http://www.tidningeniskolan.se/>).

- Observerbarhet (Observability)

Att både datorn och internets observerbarhet är hög torde ingen ha missat. Samtidigt har inte papperstidningens observerbarhet på något sätt sjunkit. Snarare har dess observerbarhet genom internet höjts. När papperstidningen i allt större utsträckning blir synlig som en exakt kopia av dess ursprungliga tryckta format på internet (vilket exempelvis PDF-formatet gör möjligt) på sidor som exempelvis Pressdisplay (<http://www.pressdisplay.com>) och även genom att flertalet dagstidningar gör förstasidan av papperstidningen nedladdningsbar (se exempelvis gp.se, dn.se) höjs observerbarheten även för den tryckta tidningen. Även nyhetssajterna i sin helhet bidrar till höjd observerbarhet av papperstidningen, då inte i dess tryckta form utan snarare genom exponering av logotyp och innehåll. 2004 visade sig också marknadsföring på internet vara den starkaste drivkraften bakom läsning av papperstidning. Sabelström fann att den vanligast förekommande anledningen att ha läst en tryckt tidning var att man sett marknadsföring på internet (Sabelström, 2004:9).

Medier som innovationer

På många upptänkliga sätt kommunicerar vi människor om innovationer. Genom exempelvis TV och tidningar får vi information om dem i form av exempelvis reklam. I vänskapskretsen visar och pratar vi kanske om vår nya mp3spelare, gps-läsare eller vad det kan röra sig om. Rogers menar här att massmedier är en viktig kanal för spridning men att den interpersonella kommunikationen oss människor emellan är minst lika viktig. Våra vänner har vi förtroende för och genom denna kommunikation har vi chans att kommunicera om innovationen i två riktningar.

Medier är också speciella som innovationer, de är ju per definition ett medel för att kommunicera eller med andra ord en kommunikationskanal. Medier har alltså möjligheten att

så att säga kommunicera sig själva. Genom att dagstidningen når en specifik publik kan den i praktiken kommunicera eller marknadsföra sig själv. Det samma gäller internet och som vi påpekat tidigare kan medier dra nytta av varandra i sin spridningsprocess. I papperstidningen skrivs artiklar och reklam som gynnar försäljningen av internetabonnemang samtidigt som internet verkar driva en fortsatt spridning av papperstidningen.

3.2 Ersättning och komplement

När vi har konstaterat att den internetanslutna datorn, och även ICT i stort, befinner sig i en spridningsprocess som på något sätt förhåller sig till det traditionella pappersformatet får man fråga sig hur detta förhållande ser ut. Sprider sig den digitala tekniken på bekostnad av traditionella medier? För att kunna diskutera dessa frågor måste vi förstå på vilka sätt människor kan använda sig av de nya medierna i relation till de traditionella. Här finns två generella synsätt som resulterat i två skilda hypoteser. Den första säger att människor ersätter traditionella medier med nya medan den andra pekar på att man snarare kompletterar de traditionella medierna med funktionellt liknande nya.

I ljuset av internets expansion har Johnson et al. studerat om politiskt intresserade studenter i USA överger traditionella medier sedan de börjat använda internet. De utgår i sin studie från en form av ersättningshypotes (Johnson et al, 2003:260).

Vi bryter här ner den i tre punkter:

1. ”Eftersom människor har begränsad tid att avsätta för medier måste man, när en ny teknologi, som datorn eller internet introduceras, omdistribuera den använda tiden till andra aktiviteter och etablera nya beteendemönster”.
2. ”...när en ny teknologi ses som mer attraktiv än ett gammalt medium, kommer människor dra ner på den tid de använder traditionella medier vilka är funktionellt liknande. Vidare kommer internet och annan ”new media” att ta över (displace) funktionellt liknande medier om folk uppfattar att det nya mediet har överlägset innehåll, kostar mindre och är bekvämare”.
3. Människor kommer inte dra ned på användande av traditionella medier som är funktionellt olika de nya.

(Egen översättning från Johnson et al, 2003:260-261)

Utifrån dessa antaganden skulle vi kunna tänka oss följande utveckling. Om internet fyller samma eller fler funktioner än dagstidningen, upplevs som bekvämare, har överlägset innehåll och kostar mindre, införskaffar alla individer inom en snar framtid en dator med internetuppkoppling och avbryter köp av lösnummer och tidningsprenumeration. Över tid skulle då de funktionellt bättre medierna enligt en ”survival of the fittest” -princip konkurrera ut de funktionellt sämre. Johnson et al. pekar på att det finns visst stöd för denna hypotes och att internetanvändande så att säga skär in i det traditionella medieanvändandet. Andra studier har också visat på liknande samband. EIAA (European interactive advertising association) genomförde exempelvis en attitydundersökning 2004 där drygt 7000 respondenter i 10 europeiska länder (däribland Sverige) utfrågades. Här visade sig en av fyra respondenter uppge att de pratar i telefon, läser mindre tidskrifter och dagstidningar (newspapers) som ett direkt resultat av att de använder internet. Så många som 24% av de tillfrågade uppgav att de läste dagstidning i mindre utsträckning av samma anledning (Millward Brown, 2004:13). På

samma sätt uppgav 17% av de tillfrågade i SOM-undersökningen (Samhälle opinion massmedia) 2003 att de var tveksamma till en prenumeration av Göteborgs- Posten av anledningen att de kunde läsa tidningen på internet istället.

På annat håll har föreslagits att människor, när nya medier introduceras istället kompletterar sitt tidigare användande. När man får fler alternativ att välja mellan, med andra ord större valmöjligheter, konsumerar man mer av det medieinnehåll man är intresserad av samtidigt som man väljer bort det innehåll man uppfattar som oväsentligt. Kompletterandet sker då med medier som är funktionellt lika de man tidigare använt och har erfarenhet av (Cheong, 2002). Är man en hängiven TV-tittare kompletterar man med nya medier som fyller samma och liknande funktioner. Är man en flitig tidningsläsare kompletterar man på samma sätt med nya medier som liknar tidningen. Utifrån komplementshypotesen skulle man då kunna anta att människor blir mer individuella i sina medieval och över tid använder fler medier. Att internet generellt sett fyller en kompletterande roll snarare än en ersättande i relation till traditionella medier har även det fått stöd i flertalet studier (Johnson et al, 2003:261). Detta var något som också visade sig i Bergströms studier av nätnyhetsanvändare mellan 1998 och 2003. Internet som nyhetsmedium har hittills snarare fyllt en kompletterande roll än en ersättande i relation till traditionella nyhetsmedier var således en av slutsatserna utifrån studierna (Bergström, 2005:156).

Då ersättningshypotesen antyder att skiftet från ett gammalt medium till ett nytt borde ske relativt fort och enkelt antyder komplementshypotesen att människan generellt sett håller kvar vid de traditionella medierna. I ersättningshypotesen kan man antyda en syn på människan som rationell och beräknande. Individen har med andra ord förmåga att utvärdera, rangordna och välja de medium som bäst tillfredställer hennes behov. Komplementshypotesen antyder dock en annan syn på människan. Här måste man beakta att människan har vanor och kanske inte i alla lägen är rationell och beräknande. Tidigare forskning visar också att ersättandet av medier är allt annat än en snabb och enkel process (Bergström, 2004:48). Förklaringen till detta ligger just i att människan inte alltid är så rationell och ombytlig. Mycket av vårt handlande är nämligen starkt förknippat med våra vanor.

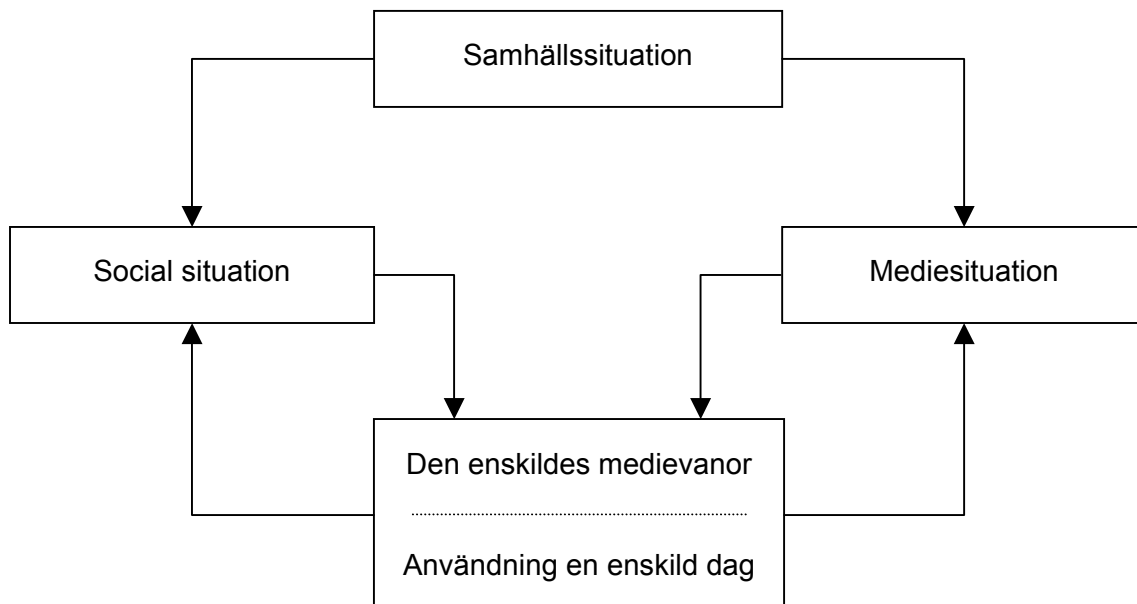
3.3 Medievanan

Vi kommer nu in mer specifikt på människan och dess medieanvändande, här spelar vanebegreppet stor roll. För att kunna förstå och tolka våra intervjupersoners medievanor måste vi förhålla oss till ett antal begrepp. Vi behöver dels förklara vad vanor är och hur de etableras, och dels förhålla oss till begreppet medieanvändande på ett specifikt sätt.

Här har man kanske framför allt inom den så kallade användningsforskningen studerat vilka faktorer som bestämmer individens vanor och faktiska medieanvändning. Vi vill dock påpeka att när vi använder begreppet bestämma inte menar att man utifrån en modell kan härleda exakt hur en människa kommer att handla. Människors val är strukturerade utifrån flertalet faktorer, inte förutbestämda (se diskussion i Reimer, 1994:83-85). Med andra ord blir vi positionerade att, utifrån den samhällssituation, mediesituation och sociala situation vi befinner oss i bilda vissa vanor. För vår uppsats ska således de olika faktorerna ses som utgångspunkter från vilka man kan diskutera de olika intervjupersonernas val och handlande och sedan i sin tur för vad de kan ha för betydelse för framtida handlande.

För att förstå människans medierelaterade vanor och handlingar måste man sätta dem i relation till ett antal faktorer. Med modellen nedan (figur 2.) pekade Weibull 1980 på

orsakssamband mellan ett antal faktorer. Bergström tog 2005 upp modellen och diskuterade dess giltighet i dagsläget. Vi tar nedan hjälp av modellen och försöker relatera den till dagens situation. Vi diskuterar senare också utifrån Rosengren et al. över att vanan är något helt annat än det situationsbundna användandet.

Figur 2. Weibulls principmodell över vilka faktorer som bestämmer medivanan.
Källa: Bergström, 2005:35

Samhällssituation

Allt medieanvändande sker i en samhällssituation, dvs. de olika strömningar, norm- och värdeförskjutningar som existerar i samhället. Detta är utgångspunkten i Weibulls modell. Om vi tittar på dagens samhälle kan vi se ett antal tendenser. Man har kunnat spåra en förskjutning från kollektiva värden till mer individualistiska (Bergström, 2005:38). Medier fungerar exempelvis i mindre utsträckning som gemensamma samlande aktiviteter. På samma sätt har produktionssättet förändrats i individualistisk riktning. Från fordismens standardiserade produktion till vad som skulle kunna kallas ett postfordistiskt produktionssätt med ett differentierat produktutbud som resultat (Jansson, 2002:178). Bergström påpekar också att stora händelser i vårt samhälle har ett starkt samband med ökat användande av nya medier och specifikt nyhetsrelaterat innehåll på internet. Stora händelser likt mordet på ministern Anna Lind och attentatet mot World Trade Center, har alltså ett direkt samband med vilka medievanor vi etablerar.

I samhällssituationen ingår också samhälleliga institutioner. Ett exempel är vårt lagstiftande rättsväsende. Institutioner som denna samspelar med samhällets rådande normer och värderingar i samhället. Ett dagsfärskt exempel är spridningen av fildelningsnätverk så kallade P2P-nätverk (Peer to Peer). Här pågår för närvarande en debatt som rör normen kring äganderätt och då mer specifikt intellektuell äganderätt. En rådande norm är att det är rätt att kopiera alla former av digitalt material i fildelningsnätverk medan en annan är att det är stöld och samma sak som att stjäla fysiska ting. Beroende på vilka normer som existerar och vilka

beslut som tas av våra lagstiftande institutioner skapas olika förutsättningar för medierelaterade vanor att bildas.

Mediesituation

Mediesituationen består först och främst av den mediestruktur som finns i samhället, exempelvis medieföretag och tekniska distributions- och kommunikationssystem likt internet. Den består också av det medieutbud som är tillgängligt. Tidigare beskrev och exemplifierade vi en del av mediesituationen i Göteborg. Både strukturen och utbudet sätter så att säga gränser för människans medieanvändande och vanor. Det stora utbud som finns tillgängligt gör det så att säga möjligt för oss att skapa specifika medievanor. 3G-telefonen med dess omdebatterade 3G-master möjliggör exempelvis att det finns utrymme för oss människor att etablera en vana av att visuellt se den vi kommunicerar med via telefon. Karaktäristiska drag för dagens mediesituation består specifikt i ett utökat medieutbud vilket lett till en differentiering av mediepubliken. En annan egenskap som vi diskuterat tidigare är den konvergens som digitaliseringen har möjliggjort. Det blir med andra ord svårt att skilja ett medium från ett annat samtidigt som äldre mediegenerer distribueras i nya kanaler.

Social situation

Den sociala situationen är till skillnad från medie- och samhällssituationen individuell för individen. Här spelar ett antal faktorer in.

- **Attribut**

Kön / Genus: Beroende av om man är flicka eller pojke, kvinna eller man har man olika förutsättningar att bilda olika vanor, dessa är inte då till någon stor del av biologisk karaktär utan har med den sociala struktur vanorna bildas i att göra. Kön var också tidigt en faktor som var utslagsgivande i fråga om internetanvändande. Trenden har dock varit att betydelsen minskar. 1996 var var tredje användare kvinna. Detta kan jämföras med 2003 då ungefär varannan användare var kvinna (Bergström:2005:84).

Ålder: Hur gammal man är har generellt sett varit utslagsgivande vad gäller användandet av ny teknik. Internet är inget undantag. En tredjedel av alla personer mellan 55 och 74 har aldrig använt internet. Medan i princip alla under 35 använt det någon gång (SCB: 2004:5).

- **Livssituation**

Civilstånd: Om man är gift eller ensamstående, har barn och familj och så vidare har också stor betydelse för vilka vanor man bildar. Detta är också en del av en persons mer övergripande livssituation. Har man exempelvis bildat familj kan TV:n fungera som en samlande aktivitet. Är man ensamstående kan prenumerationen på dagstidning vara svårare att klara ekonomiskt än om man är två osv.

Utbildning / Arbete: En människas livssituation är också präglad av de dagliga sysslor hon företar sig. Studerar man och befinner sig i skolan stor tid spelar detta stor roll för vilka vanor som etableras. Jobbar man exempelvis på ett kontor finns förutsättningar för andra vanor att bildas. Beroende av jobbets och utbildningens karaktär positioneras vi också att bilda vissa vanor. Studerar man exempelvis ett ämne där datorn är ett naturligt arbetsredskap finns förutsättningen för att vanor relaterade till denna bildas.

Möjlighet att realisera: För att det ska vara möjligt att etablera en vana måste vissa konkreta förutsättningar finnas i livssituationen. Det har exempelvis visat sig att etablering av vanan att läsa nyheter på internet har ett starkt samband med om man har bredband eller ej (Bergström i Holmberg & Weibull, 2004: 326).

En annan förutsättning är tid. Beroende på livssituation har vi olika mycket tid att spendera på medier. Har man i sin livssituation ont om tid etablerar man vanor utifrån dessa premisser, att lyssna på radion i bilen eller läsa gratistidningen på bussen kanske utvecklas till en vana istället för tittande på morgon-tv eller läsande av morgontidning.

Vår livssituation samspelar också med vilka intressen och vilken kompetens vi dels besitter men också tillägnar oss.

- Intresse

Vilka intressen vi har positionerar oss att använda specifika medier. Är vi intresserade av sport kanske kvällstidningen kan ge de intressantaste kommentarerna och insikterna kring aktuella sporthändelser. Kanske kompletterar man också med en sportkanal på TV om möjligheten ges. På samma sätt har man sett att ett politiskt intresse spelar stor roll för vad man tar del av i en dagstidning (Hadenius & Weibull, 2003:409). Även användande av internet har visat sig ha ett positivt samband med politiskt intresse.

Ett annat utslagsgivande intresse i fråga om internet har i stor utsträckning och är även idag varit intresset för teknik. Är man intresserad av ny teknik har man generellt sett haft ett försprång vad gäller internetanvändande.

- Kompetens

Vår livssituation, våra intressen och vilka val vi gör i fråga om att utbilda oss eller skaffa arbete lägger grunder för vilken kompetens vi tillägnar oss. Kompetens har, som vi diskuterade utifrån Rogers klassificering av relativa fördelar, ett starkt samband med användande av medier och då särskilt dagspress och dator. Dagstidningen har en fördel i att vi via institutioner som skolan och familjen tillgodogör oss kompetens att använda den. För att använda datorn krävs ytterligare kompetens som har med den digitala teknikens komplexitet att göra. Till viss del kan man se tendenser till att denna komplexitet också håller på att institutionaliseras via institutioner som familj, vänner och skola. Vår kompetens kan också ses som en begränsande faktor i frågan om vilka vanor vi kan realisera. Har man således inte kompetens att använda en dators operativsystem finns inte möjligheten att bilda vanan. Detta gör att människans kompetens är en av de viktigaste komponenterna i fråga om bildande av medievanor. Kompetensen reser också frågor om utbildning och vilka i samhället som ges tillgång till de möjligheter som både dagspress och internet erbjuder.

Utifrån Weibulls principmodell hade man kunnat lyfta upp ett närmast obegränsat antal aspekter som alla har betydelse för etablering av medievanor. Weibulls modell visar på sätt och vis att man måste beakta "allt" för att förstå människans medievanor. Något som givetvis både kan ses som positivt och negativt. En förtjänst med modellens helhetssyn är att den pekar på orsakssamband hela vägen från samhälleliga strukturer ner till den enskilda människans medieanvändande. Modellen ger oss på detta sätt verktyg för att förstå och analysera människors medieanvändande. De faktorer som samspelar med vilka vanor vi bildar positionerar oss nämligen att söka vissa värden i medier. Utifrån våra attribut, vår livssituation, intressen och kompetens har vi olika anledningar eller motiv att använda specifika medier och medieinnehåll. Att förstå människans användningsmotiv är en viktig del om man vill förstå en människas medierelaterade vanor. För att komma vidare tar vi först tag i

begreppet vanor och går sedan genom generella motiv man har kunnat koppla till olika sorters medieanvändning.

3.4 Vanor

Weibulls modell skiljer mellan medieanvändandet som enstaka företeelse (användning en enskild dag) och medieanvändandet som vana (den enskildes medievanor). Vanan är i modellen överordnad det tillfälliga användandet. Rosengren & Windahl menar att det ligger en stor skillnad dem emellan. Användning en enskild dag är i stor utsträckning beroende av vilken situation vi befinner oss i och vilka medier vi för tillfället exponeras för och kan därav ses som relativt slumpmässig. Medievanan å andra sidan beror på stabila faktorer som livssituation, social position, behov och mediesituation (Rosengren & Windahl, 1989:19). För att förstå människans medieanvändande är det alltså fördelaktigt att studera vanan snarare än det tillfälliga användandet.

Människors vanor är som vi berört trögrörliga. Medieanvändning är inget undantag från denna regel. Har man en gång börjat läsa tidningen på morgonen innan man går till jobbet, fortsätter man gärna i samma spår. Vad kommer sig då denna trögrörlighet av och hur kan man se på begreppet vana?

Inom psykologin har man länge studerat vanor, vilka ses som ett resultat av s.k. förstärkning och repetition. Om en person exempelvis upplever beteendet att läsa tidningen till frukost som något positivt kopplar psyket samman den positiva känslan med beteendet och den så kallade förstärkningen har ägt rum. Förstärkningen leder sedan till att man upprepar beteendet och när beteendet repeterats flertalet gånger sker det till sist per automatik. Förklaringen till att denna process äger rum skulle kunna vara att psyket så att säga försöker spara på högre mentala processer till fördel för nya krävande uppgifter (James, 1998:112-113). När en vana etablerats slipper vi nämligen göra ett antal onödiga val vilket besparar oss både tid och energi (Frykman et al, 1996:10).

Vi kan alltså säga att vanan fungerar som ett verktyg för människan, den hjälper oss att klara vardagen genom att bespara oss från onödiga val och beslut. Samtidigt finns det en annan sida av vanan vilken skulle kunna förklarar varför människors vanemönster är så trögrörliga. När en vana väl har etablerats reflekterar vi i mindre grad över varför vi beter oss som vi gör (James, 1998:114). Vanan leder med andra ord till beteendemässig inflexibilitet. Så på samma gång som vanan fyller en viktig funktion i vår vardag leder den till cementering av beteendemönster vilka vi inte alltid reflekterar över.

Utifrån en sociologisk tradition har man sett på fenomenet från andra håll och pekat på den läroprocess som föranleder vanan. Eftersom vi alla föds in i olika kulturer menar man att vi genom socialisationsprocesser lär oss passa in i det samhälle vi lever i (Giddens, 1993:66). De vanor vi tillägnat oss är alltså på en nivå kulturellt bestämda och knutna till den omgivning vi lever i. Vanan skulle ur detta perspektiv kunna ses som en rit där individen förblir omedveten om syftet eller anledningen till sitt handlande. Antropologerna Jonas Frykman och Orvar Löfgren menar dock att synen på vanor som något omedvetet och konserverande är missledande och omodern. I sina studier av svenska vanor och traditioner utgår man från att vanor är ”...något extremt anpassnings- och förändringsbart” (egen översättning, Löfgren et al, 1996:13). Man menar att man i det moderna samhället i stor utsträckning ges möjlighet att reflektera över och ändra sina vanor.

Av ovan nämnda skäl är det viktigt att vid studiet av människors vanor inte se dem som ett isolerat fenomen. Det är lätt att man föreställer sig att vanan spelar samma roll eller har lika stor betydelse för alla människor. Vid närmare eftertanke är dock inte fallet så. Beroende på i vilken ålder, kultur, livsstil osv. en person befinner sig kan vanan spela mindre eller större roll. När man är ung kan exempelvis konstant brytande av vanor ingå som en del i utvecklingen samtidigt som vanan för en äldre spelar stor roll i strukturerandet av vardagen. Likaså kan vissa livsstilar uppmuntra ifrågasättande av vanemönster medan andra kan påtrycka konformitet och vanemässig likriktning.

Ungdomstiden och vanors etablering

Även om den enskilda individen alltid har möjlighet att reflektera över sitt beteende och sina vanor verkar ändå människans medieanvändande vara präglad av regelbundenhet. Lyfter man blicken från individen och studerar publikens användningsmönster visar dessa på betydande stabilitet och förutsägbarhet (McQuail, 2000:384). Publikens beteendemönster ändras bara långsamt och av anledningar så som förändringar i mediestrukturen, exempelvis av introduktionen av ett nytt medium (så som internet), och större sociala förändringar (Ibid). Denna tröghet kan återigen spåras till individen eller, som vi diskuterat ovan, till den mänskliga egenskap som vanan utgör. Följaktligen har man också sett att när en vana väl har etablerats tenderar den att vara stabil (Elliot, 1997:102) Vad som är intressant ur detta perspektiv är då hur och när vanan etableras. Här finns det olika synsätt. Ett klassiskt sätt att se på vaneetablering är det rent behavioristiska där människan på grund av sin fysiologiska utveckling etablerar konstanta vanor och beteendemönster under ungdomsperioden. Detta beroende av att nervtrådar i hjärnan är mer mottagliga och formbara under denna period (James, 1998:121-122).

Detta synsätt är dock tämligen förenklat och föråldrat, idag har man en mer komplex syn på fenomenet. I det traditionella samhället där människor hade fastare roller och identiteter kunde en syn som denna kanske äga viss legitimitet. I det post- eller senmoderna samhället där människans livskontext kan ses som mer pluralistisk och där gemensamma värdestrukturer rasat samman (Jansson, 2002:199) behövs mer komplexa förklaringar. Carle och Sjöstrand har studerat ungdomar i åldern 16-24 och menar att man kan dela in ungdomsgruppen i tre kategorier. Mellan 16-18 befinner man sig i en skolfas, mellan 19-20 i en övergångsfas och i ålder 22-24 i en etableringsfas (Carle, 2000:35). Inom livsstilsforskningen, där man bl.a. studerar hur människan skapar sin identitet, samverkar alltså flertalet faktorer i fråga om etablerande av vanor. Faktorer som kön, klass och etnicitet har även visat sig vara viktiga (Ibid:34)

Trots att identitetsarbete och vaneetablering dels verkar ha differentierats i jämförelse med hur det var i det traditionella samhället och dels verkar vara spänt över en längre tidsperiod i våra liv kan man anta att ungdomsperioden är viktig i fråga om etablerandet av identitet och vanor. Källström pekar på att vi genom livet genomgår olika brytpunkter där förändrade fysiska, psykologiska och sociala faktorer kräver nya lösningar. Man kan här se ungdomsperioden som den brytpunkt vilken är den mest kritiska och betydelsefulla för framtida identitet (Ibid). Vidare har man genom att studera kohorter (studiet av generationer) kunnat visa att värdestrukturer som format människor i ungdomen följer med in i vuxenlivet (Carle, 2000:36).

Tidning, internet och vanor

Vad är då specifikt för etablerandet av medievanor och de medier vi primärt är intresserade av? Medievanor har visat sig vara nära knutna till vardagens övriga vanor. Hur och när vi äter, går upp på morgonen, lägger barnen, jobbar osv. samspelar med hur vi brukar medier. (Bergström, 2004:29) Här spelar medieföretagen i andra änden av kedjan en viktig roll i anpassning av utbud efter dygnets 24 timmar. Utbudet av TV och radio är så gott som skraddarsytt efter hur människors vanor är utslagna över dygnet. Man försöker så att säga nå människor när och där de är tillgängliga. På tidningssidan kan vi se exempel på detta genom att tidningen distribueras på morgonen så att den är tillgänglig innan vi går till jobbet eller skolan. Gratistidningen Metro lyckades också hitta en lucka där människor potentiellt kunde förväntas använda sig av medier och för många har nu vanan att läsa tidningen på bussen blivit en viktig del av vardagen. Vanor etableras alltså på detta sätt i samspel mellan medieindustrin och individen.

För internet är dygnsindelningen ett nytt fenomen. Man har på senare tid upptäckt det fruktbara i att anpassa särskilt tidningssajter efter hur människor använder internet på olika tider under dagen (Sabelström, 2004). Begrepp som traditionellt använts rörande tv-mediet, så som primetime och dayparts, används för att skraddarsy innehållet på tidningssajten. Mer specifikt anpassar och framhäver man olika innehåll på sajten förstasida utefter principen att nyheter är eftertraktade på morgonen, sport under hela dagen, nöje under eftermiddag och kväll osv. (Ibid:11). På samma sätt som på tidningssidan har medieföretagen här alltså börjat samspela med publiken, dels med utgångspunkt i människors vanemönster men också genom att bilda nya sådana.

En uppenbar faktor för användning av både tidningsmediet och internet är tid. Som vi pekat på tidigare innefattar etablerandet av vanor en läroprocess. I linje med detta kan man se att tidningsläsare efter tid utarbetar individuella sätt att läsa tidningen. När man har lärt sig tidningens innehållsmässiga struktur har man med andra ord lätt att hitta "sina sidor" (Wadbring & Weibull, 2000:15). För internet gäller som sagt samma logik, för personer som använt internet i över fem år har följaktligen fyra av fem utarbetat ett eget sätt att använda internet och är frekventa användare (Bergström i Holmberg et al, 2004:322). Läroprocessen resulterar också i att användningen ändrar karaktär, från att man som nybörjare sporadiskt använder internet planlöst under långa stunder till att man som erfaren regelbundet använder det mer specifikt under kortare stunder (Bergström i Jutterström, 2000:7).

3.5 Motiv

Nu har vi gått igenom hur innovationer sprider sig, på vilka sätt vi kan ersätta och komplettera medier, med Weibulls modell visat vilka faktorer som positionerar oss att etablera specifika vanor och till sist tittat på vad vanan som mänsklig egenskap är. Tidigare resonerade vi kring att bl.a. faktorer i vår livssituation, våra intressen och vår kompetens positionerar oss att söka vissa värden i specifika medier och medieinnehåll. För att mer handgripligt kunna studera *varför* våra intervjupersoner använder sig av internet på ett mer eller mindre ersättande eller kompletterande vis i förhållande till dagstidningen behöver vi slutligen en kategorisering av dessa värden. Här har man inom medie- och kommunikationsvetenskapen länge studerat människans motiv till att använda specifika medier och medieinnehåll.

Elliot (1997) sammanställde utifrån flertalet forskningstraditioner (däribland användningsforskning och cultural studies) en indelning i sex kategorier. Indelning bygger på

att människan söker olika värden i medier och sedan erhåller ett visst utbyte. Vi presenterar de olika medieutbytena nedan och ger en kort beskrivning av dem.

Generell kunskap och information

- Övervakning

Genom medier ges vi möjlighet att uppleva att vi har översikt över och kontakt med vad som händer i vår omgivning, vi erhåller så att säga en generell omvärldsorientering.

- Information

Detta är ett mer instrumentellt utbyte. Vi söker specifik information för att kunna genomföra uppgifter i vår vardag och för att fatta beslut.

- Kunskapsbildning

Vi använder medier för att bilda oss. Vi uppfattar att vi genom att läsa, se på TV osv. kan tillägna oss kunskaper vilka vi kan använda för att förstå komplexa samband eller rentav för att ge oss tillgång till arbete och möjlighet till försörjning.

Identitetsbildning

Genom att vi genom medier kan jämföra oss med andra, så att säga reflektera över vem man är och vem man vill bli i relation till övriga individer och grupper i samhället, söker vi värden som berör vår egen identitetsbildning. Att på exempelvis communities som lunarstorm.se lägga ut bilder av sig själv i kombination med information om vilka filmer, musik och klädmärken man gillar skulle kunna ses som ett sökande av värden för att utveckla den egna identiteten.

Socialisering och social interaktion

Denna kategori ligger inte långt från identitetsbildningen. Samtidigt som vi alla till och från befinner oss i olika identitetsprocesser sker detta i samspel med andra individer på ett socialt plan. Här utgör medierna en resurs. Vi pratar exempelvis gärna om vad vi sett på morgon-TV eller läst i tidningen när vi väl har kommit till jobbet eller skolan. Vi vill så att säga kunna spela med i det sociala spel som försiggår i vår närhet och gärna kunna bidra med ny information och komma med nya sätt att se på aktuella händelser. Medier ger oss alltså gemensamma upplevelser och fungerar på detta sätt som ett socialt kitt mellan medlemmar i samhället.

Delaktighet med samhället

Människan har behov av att känna att den är delaktig i det samhälle den lever i. Vi vill också känna att vi inte är maktlösa utan också kan påverka vad som händer omkring oss. Våra nationella medier har här länge fungerat som förmedlare av den bild som visar vad Sverige är och vad som är svenskt. På samma sätt har regionala och lokala medier gett människor möjlighet att vara och känna sig delaktiga i sin närmiljö.

Eskapism och pleasure

Denna kategori beskriver utbyten med mer psykologiska grunder. Greenberg (1972) visade att ungas (9-15 år) tv-tittande motiverades av bland annat viljan att få tiden att gå (pass time)

men också som ett medel för att glömma av problem och drömma sig bort (diversion). Hos de äldre barnen motiverades medieanvändandet också ofta av ett behov av att slappna av (relaxation) (Greenberg i Blumler & Katz 1974:74). I motsats till avslappning sökte man också värden i medier för att få spänning, bli uppiggad och exalterad (arousal) (Ibid:77). Det finns alltså inte bara ett välbehag och ett avslappnande kopplat till medieanvändande utan också utbyten som spänning och verklighetsflykt realiserar. På liknande sätt har man i åtskilliga studier funnit att medieanvändande ofta är knutet till ett bredare underhållningsmotiv. Medier verkar på detta sätt fylla en underliggande funktion för människors psykologiska välbefinnande. TV-tittande kan ifrån detta perspektiv ses som terapeutiskt för människan, vi använder medier för att avreagera oss de anspänningar och det tryck som ansamlats i det undermedvetna, vårt psyke (Elliot, 1997:89).

Strukturering av tillvaron

När vi tidigare har diskuterat vanans egenskaper har vi påpekat att den fyller en viktig funktion för människan. Genom regelbundenheter och förutsägbara händelser finner vi en sorts trygghet i vår vardag. Medier ger alltså ett strukturerande utbyte. Lull beskrev detta som ett strukturellt användande av medier. Vi använder dem dels för att känna att vi umgås med någon (companionship) (Lull, 1990:35), exempelvis genom att på samma tid varje dag följa en viss radiopratare, följa igenkända karaktärer i en tv-serie osv. Särskilt etermedia fungerar också som ett slags bakgrundsljud som skapar en miljö att ackompanjera de olika vardagssysslor vi ägnar oss åt (Ibid:36). Till sist fungerar de också som tidsliga och handlingsrelaterade markeringar genom dagen (punctuation of time and action) (Ibid). Tidningen kommer på morgonen samtidigt som morgon-tv och radio drar igång, de är då kopplade till handlingar som tillredande av frukost, påklädning av sig själv och barn m.m. På jobbet spelar radion ofta stor roll. Nyhetsprogram ligger inflikade i tablån och påminner lyssnaren om tid för handlingar som möten, färdigställande av projekt och dyl. På samma sätt kan tv-serien eller nyhetsprogrammet på kvällen vara en markering för att det är dags att äta kvällsmat eller att gå och lägga sig.

3.6 Sammanfattning och slutsatser utifrån de teoretiska infallsvinklarna

Innovationsspridning

Med ett utvecklingsperspektiv visar Rogers modell på att spridning och varaktighet för innovationer som datorn eller dagstidningen är beroende av hur människor uppfattar dessa. Utifrån hur vi uppfattar dagstidningen eller datorn som fördelaktig i fråga om ekonomi, status och bekvämlighet påverkas dess utveckling positivt eller negativt. På samma sätt är spridningen och varaktigheten beroende av om innovationen är kompatibel med människors behov och erfarenheter. Till sist också av hur komplex och svårhanterlig den är och i vilken utsträckning vi har möjlighet att dels pröva den, men också i vilken utsträckning vi har möjlighet att observera den.

Ersättning / komplement

Då innovationsmodellen pekar ut att människans uppfattningar påverkar dagstidningens och datorns fortsatta utveckling visar ersättnings- och komplementshypotesen hur människan kan använda en ny innovation i relation till en traditionell. Ersättningshypotesen statuerar att vi över tid ersätter äldre medium med nya. Komplementshypotesen å andra sidan menar att vi

med ett större utbud av medier kompletterar med det medieinnehåll vi är intresserade av och på detta sätt med tiden använder oss av fler medier.

Vanor

I motsats till vad ersättningshypotesen (och komplementshypotesen till viss del) antyder, bidrar vanor till att vi människor har en benägenhet att inte ändra våra beteenden när nya medier introduceras. Det vanemässiga beteendet resulterar, vilket vi har sett, nämligen i ett antal fördelar. Vanor med dess inlärdade beteenden och färdigheter effektiviserar vardagen. Om man vänder på Rogers perspektiv, där innovationen sätts i fokus och ses som mer eller mindre kompatibel med människors behov, erfarenheter och värderingar, skulle man kunna se vanor som ett bevis på att människan också blir kompatibel med de innovationer vi redan omger oss med. På samma sätt som lyckade innovationer är kompatibla med människors vanor i stort blir människan alltså efter tid anpassad till innovationen. Om vi diskuterar med dessa termer skulle kompatibiliteten leda till att vi i sin tur ofta inte finner anledning att använda oss av nya medier. Samtidigt kan vi, som Frykman påpekar, alltid reflektera över att en ny vana kan ge nya fördelar och möjligheter. Men på samma gång kan vi fundera kring att den nya vanan kräver ansträngningar i form av inläring och ändrat beteende som i sin tur leder till att vi måste ändra på stora delar av vårt övriga liv.

Motiv

Weibulls modell visar att människors vaneetablering sker i samspel med flertalet faktorer där samhällssituationen och mediasituationen sätter gränser för vilka vanor vi har möjlighet att etablera. Den sociala situationen rör individens unika egenskaper och livssituation och visar att individuella faktorer likt intresse och kompetens är viktiga. Modellen visar också att alla dessa faktorer positionerar oss att söka vissa värden i medier. Utifrån dessa premisser delade vi utifrån Elliot (1997) in vilka motiv vi har och vilka värden vi söker i sju grupper; generell kunskap och information, identitetsbildning, socialisering och social interaktion, delaktighet med samhället, eskapism / pleasure och strukturering av tillvaron.

4. Syfte och frågeställningar

Både internetanvändande och dagstidningsläsning ingår idag som en del i många människors medievana. Vi har i det teoretiska perspektivet diskuterat att vanan leder till ett antal fördelar men också till en sorts inflexibilitet eller oförmåga att ändra sitt beteende. Idag använder många unga internet i hög utsträckning. Unga befinner sig i en period då vaneetableringen är särskilt intensiv och har stor betydelse för hur och vilka medier man kommer att använda sig av i framtiden. Vi kan också konstatera att många unga befinner sig i en fas då prenumerationen av dagstidning ofta får stå åt sidan på grund av knapp ekonomi. Under vissa perioder får alltså ungdomar bryta sin tidningsvana och använda sig av andra medier. Utifrån perspektivet att vanan leder till en oförmåga att ändra sitt beteende blir det då intressant att studera dels hur dessa personer bryter sin tidningsvana men också hur de etablerar nya i samklang med andra medier.

I vårt teoretiska perspektiv har vi visat på två sätt människor kan använda nya medier i förhållande till traditionella, dels ersätter människor traditionella medier med nya och dels kompletterar man de gamla med nya. Vi har valt att studera unga människor som är uppvuxna med dagstidningsläsning och som av olika anledningar valt att vara utan. Det vi direkt studerar är alltså människors ersättande av dagstidningen. Vi tror dock att den period då dessa personer av olika anledningar valt att ersätta dagstidningen är betydelsefull för hur deras medieanvändning kommer att se ut i framtiden. Frågan om dagstidningen i framtiden kommer att ersättas eller kompletteras blir då relevant. Om det då är lätt att bryta sin tidningsprenumeration i den nya mediesituationen, där internet spelar en stor roll, torde en framtida användning av ersättande karaktär vara trolig. Om det är svårt att etablera nya vanor borde snarare ett kompletterande användande av internet bli aktuellt.

Ytterligare en fråga som blir intressant utifrån dels vaneperspektivet men också ersättnings- och komplementperspektivet är vad det är som påverkar att vissa har lätt att ersätta sin dagstidningsprenumeration i dagens mediesituation medan andra har svårt. Vilka individuella faktorer är så att säga inblandade i vaneetableringen både kring internet och dagstidning. Varför bildar vissa människor vanor där internet har en ersättande roll gentemot dagstidningen, och andra där internet snarare kompletterar? Rogers innovationsspridningsmodell visar att varaktigheten och spridningen av ett medium som internet eller dagstidningen är beroende av just människors generella uppfattning om mediet. Huruvida människor uppfattar mediet som fördelaktigt, komplext osv. utvecklas det positivt eller negativt. På en individnivå kan vi se att faktorer som kompetens, intresse och möjlighet att realisera är viktiga för vaneetablering kring medier. Viktigt är också vilka motiv vi har och vilka värden vi söker i medier. Utifrån dessa faktorer försöker vi förstå varför det är svårt eller lätt att bryta sin tidningsvana och varför det är svårt eller lätt att bilda nya vanor i samklang med internet.

Vårt syfte är:

- att analysera om och i så fall hur och varför den bredbandsuppkopplade datorn kan fungera som ersättning av dagstidningen för unga.

Frågeställningar i två nivåer

Om, hur och i vilken utsträckning kan unga (med vana av både dagstidningsläsning och internetanvändande) när de blir utan prenumererad dagstidning ersätta sitt tidningsanvändande med internetanvändande?

Den första nivån på våra frågeställningar är deskriptivt och fungerar som en utgångspunkt för frågeställningarna i nivå två. Vi frågar oss här hur intervjupersonernas medieanvändande ser ut när de har tillgång till dagstidning och sedan hur det ser ut utan. Utifrån denna grund klargör vi sedan i hur stor utsträckning internet har ersatt dagstidningen och vilka andra medier som fungerar som ersättare.

- Ersätter man dagstidningen med internet och då med vilket innehåll och i vilken utsträckning?

- Hur skiljer sig medieanvändandet åt i de två olika situationerna (med och utan dagstidning)?

- Vilka andra medier än internet fungerar som ersättare?

Hur kan, respektive kan inte, internetanvändning ersätta dagstidningsanvändning?

Med svar på ovanstående frågor utökar vi analysen till en kausal nivå. Vi vill med andra ord finna orsaker till att ersättandet av dagstidningen med internet äger rum eller inte.

Genom att analysera varför dagstidningsvanan är svår eller lätt att bryta och sedan varför och hur internetvanor är svåra eller lätta att etablera borde en bild av varför ersättandet av dagstidningen med internet realiserar eller ej träda fram

- Varför är vanan att regelbundet läsa dagstidning svår eller lätt att bryta?

Utifrån faktorer i intervjupersonernas sociala situation likt; kompetens, intresse, utbildning / arbete och möjlighet att realisera analyserar vi varför det är lätt eller svårt att bryta sin tidningsvana. Vi använder oss också av Elliots indelning av mediespecifika motiv för att förstå hur personens anledningar att använda dagstidningen samspelar med att det är lätt eller svårt att bryta vanan.

- Varför är vanan att regelbundet använda internet svår eller lätt att etablera?

På samma sätt som i frågan rörande vanan att regelbundet läsa dagstidningen analyserar vi utifrån samma faktorer varför vanan att använda internet är svår eller lätt att etablera.

5. Material och metod

5.1 Val av metod

Statistik visar att internet används i stor utsträckning, och då särskilt i gruppen unga. I kvantitativa studier liksom den kontinuerligt återkommande SOM-undersökningen (Samhälle Opinion och Massmedia) har det visat sig att människor i allt större utsträckning uppger att anledningen till att de inte längre prenumererar är att de kan läsa nyheter på internet istället. Det finns alltså i stor utsträckning kvantitativa data som visar att människors internetanvändande på något sätt förhåller sig till användandet av dagstidningen och valet att prenumerera på denna. Med denna uppsats har vi valt att mer ingående studera ett antal personer som befinner sig mitt uppe i den aktuella mediesituationen. Ambitionen är alltså att fördjupa de kvantitativa data som visar att dagstidningsanvändande förhåller sig till internetanvändande på något sätt och fråga oss hur detta förhållande ser ut. De personer vi valt att studera är strategiskt utvalda för att de befinner sig i en situation där de på något sätt måste ersätta dagstidningen i prenumererad form. Personerna har alltså både erfarenheter och befinner sig i en situation som är intressanta att studera om man vill förstå hur och varför vanor etableras kring dels datorn och internet och dels dagstidningen. För att förstå om och hur den bredbandsuppkopplade datorn kan ersätta dagstidningen valde vi från början av undersökningen att förhålla oss öppet till det teoretiska perspektivet. De verktyg som hjälpt oss att förstå intervjupersonerna har alltså vuxit fram under tiden vi dels intervjuat men också när vi analyserat de transkriberade texterna. Vi har med andra ord använt oss av en kvalitativ intervjumetod där vi inte prövat eller ställt några hypoteser i förväg utan istället låtit begrepp och verktyg växa fram med förståelsen av personernas egenskaper och situation i centrum.

5.2 Urval

Utifrån syftet med denna uppsats kan vi härleda ett urval som är baserat på personens ålder och erfarenhet av att dels ha använt internet i relativt hög utsträckning men också att ha läst dagstidning under längre perioder och på detta sätt etablerat en vana kring medierna. Intervjupersonerna ska alltså vara unga vana internetanvändare, de ska någon gång under de senaste åren regelbundet ha läst dagstidningen GP, de ska till sist också, av olika anledningar, inte läsa dagstidning regelbundet för tillfället.

I urvalet måste vi också beakta att det finns grupper som är överrepresenterade i fråga om internetanvändande. Rogers spridningsmodell visar att vi kommer ha lättare att få tag på teknikintresserade män vilka har hunnit etablera stabila vanor kring datorn och internet då dessa var tidiga användare. Internetanvändande är nu inte på något sätt exklusivt förbehållet denna grupp utan något som sprider sig i allt bredare folklager. Vi är alltså intresserade av att få så bred skillnad i fråga om egenskaper hos intervjupersoner utanför de ramar som vi själva satt upp som möjligt. För att nå detta mål kommer vi hålla en så jämn könsfördelning som möjligt, vi kommer också beakta spridningen i utbildning och ålder. Det bör här påpekas att vi endast i urvalet kan beakta dessa egenskaper, för att förstå en persons utbildningsnivå eller var den placerar sig i Rogers spridningsmodell måste man intervjua dem ingående. Detta kommer ske i intervjusituationen vilket gör att dessa bakomliggande faktorer kommer klargöras som en del av intervjun. Vi kan dock påpeka att vi idealt sett hade velat intervjua stora grupper internetanvändare för att sedan välja ut ett antal relevanta personer med önskad spridning av egenskaper för att på detta sätt höja validiteten i fråga om generalisering till en bredare population. Detta ligger tyvärr utanför denna uppsats tidsomfång.

Är det då möjligt att finna dessa personer? Då en betydande del av alla ungdomar utnyttjar internet i stor utsträckning och många samtidigt är utan prenumererad dagstidning (av en uppsjö olika anledningar men främst ekonomiska (Bergström, 2002:4)) under långa perioder, skulle vi kunna anta att personer med dessa egenskaper är relativt väl representerade i samhället.

För att tydliggöra vilka egenskaper vi är intresserade av och således vilka intervjupersoner vi söker, redovisar vi nedan uppsatta urvalskriterier och korta förklaringar till dessa.

Intervjupersonen skall:

1. vara ung.

Människors vanor etableras fortgående under hela livsloppet, man har dock kunnat visa, som vi påpekat i teorikapitlet, att etablerandet av vanor är kritiskt under den period man är ungdom och att värderingar tenderar att följa med från ungdomsår till vuxen ålder. Unga är också framtida mediekonsumenter och deras vanor och användande är således av intresse både för Göteborgs-Posten som medieföretag, men även för dagspressen i stort.

2. under någon period de senaste fem åren ha läst Göteborgs-Posten regelbundet.

Det ska med andra ord finnas både intresse och vana av att läsa dagstidning.

3. vara van användare av internet.

Internet skall alltså ha en naturlig plats i personens vardag. Vi avgränsar också urvalet här till att personen har en fast bredbandsuppkoppling i hemmet

4. under längre perioder ha varit utan dagstidning.

Vi är, som beskrivet i syftet, intresserade av hur ungdomar med etablerad internetvana ersätter sitt användande av dagstidning i den rådande mediesituationen. I vilken utsträckning personen varit utan dagstidning kommer naturligtvis variera mellan de olika intervjupersonerna.

5.3 Upplägg och tillvägagångssätt

Innan vi påbörjade själva uppsatsarbetet höll vi en pilotstudie med en fokusgrupp. I undersökning ingick att unga internetanvändare relativt öppet fick diskutera fördelar och nackdelar med dagstidningen kontra internet. Utifrån denna diskussion förstod vi att människors uppfattningar om internet och dagstidningen och varför de använder dessa i olika utsträckning beror på många olika faktorer och är vitt skilda olika individer emellan. För att vi skulle kunna förstå varför en person har lätt eller svårt att ersätta sin papperstidning och varför nya vanor kring internet bildas eller inte, var vi tvungna att ganska ingående utreda vem personen var. I den intervjuguide vi utarbetade ligger därför en ingående personbeskrivning som grund för fortsatta frågor.

Något som vi också kom fram till relativt snart var att graden av i vilken utsträckningen internet hade ersatt dagstidningen är individuell. Vissa personer ersatte dagstidningen med internet i stor utsträckning medan andra i mindre grad, och då ofta med medier likt radio, TV och gratistidningar vid sidan. Av denna anledning fyller frågeställningar i nivå ett, som berör i

vilken utsträckning ungdomar ersätter dagstidningen, en funktion som indikation på om och i vilken utsträckning det går att ersätta dagstidningen med internetanvändande, men också som en förutsättning för de resterande frågeställningarna. Ska man kunna utreda varför det är svårt eller lätt att bryta vanan av att läsa dagstidning och varför vanor relaterade till internet bildas eller inte måste man med andra ord utgå ifrån i vilken utsträckning dagstidningen faktiskt blivit ersatt.

Vi delade in undersökningen i tre avsnitt med en personbeskrivning först och två följande teman som då var betingade eller beroende denna. Det första temat berörde ersättandet av dagstidningen och det andra vilka vanor som etablerades istället för dagstidningen. Vi beskriver nedan punkterna som användes i intervjuguiden och som också kommer igen i analysstadiet, vi knyter också an till våra, ur uppsatsens syfte härledda, frågeställningar.

Personbeskrivning

Kompetens att använda dator: Som vi nämnt i teoridelen är datorn ett verktyg som kräver viss kompetens för att användas. I denna punkt utvärderar vi om personens kompetens att använda datorn är hög eller låg.

Kompetens att läsa text: Att kunna läsa text är en förutsättning för att användning av både datorn och tidningen skall vara möjlig. Utifrån denna fråga undersöker vi inte om personen kan läsa eller inte utan snarare om man tycker att det är lätt eller svårt att läsa stora textmassor.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid): Beroende på om intervjupersonen befinner sig i en livssituation med mycket eller lite tid att använda sig av medier finns olika möjligheter för att etablera vanor. På samma sätt spelar tillgången till teknisk utrustning likt dator och bredbandsuppkoppling stor roll.

Anledning att inte prenumerera: Utifrån denna punkt diskuterar vi personens anledning eller anledningar till att man inte längre prenumererar på en dagstidning.

Syn på GP: Då en av de gemensamma nämnarna för intervjupersonerna är att de till viss del har vana av att läsa Göteborgs-Posten och att detta är det främsta dagstidningsalternativet i Göteborg utreder vi också hur man ser på och uppfattar tidningen.

Syn på internet: En viktig faktor är också hur man uppfattar internet som helhet. Beroende av om intervjupersonen har en positiv syn eller om den ser internet som ett nödvändigt ont utvecklas vanan åt olika håll .

Ersättning av dagstidning

1. Ersätter man dagstidningen med internet och då med vilket innehåll och i vilken utsträckning?

Medieanvändande med tidning: Här beskrivs personens medieanvändande under de perioder då dagstidning prenumererades.

Medieanvändande utan tidning: På samma sätt beskrivs situationen när personen är utan dagstidning.

I hur stor utsträckning har internet ersatt tidningen? I denna punkt klargörs i hur stor utsträckning just internetanvändande har ersatt tidningsanvändande.

Vilka medier vid sidan av internet har ersatt tidningen? Då dagens mediesituation är differentierad i stor utsträckning ges möjlighet att ersätta sin dagstidning med andra medier än internet. Här redogörs vilka medier personen ersätter dagstidningen med vid sidan av internet.

2. Är vanan att regelbundet läsa dagstidning svår eller lätt att bryta? Vilka faktorer påverkar att det är lätt eller svårt?

I detta steg redogörs vad det är som gör att personen har lätt eller svårt att bryta sin tidningsvana. För att analysera detta används då personens egenskaper utifrån personbeskrivningen men också vilka motiv som verkar vara knutna till användning av dagstidning.

Nya vanor

3. Etableras nya vanor som ersätter dagstidningsläsning och vilka är i så fall dessa?

Vilka faktorer påverkar att det är lätt eller svårt att etablera dessa vanor?

I det sista steget analyserar vi huruvida nya vanor bildas som ersätter användandet av dagstidningen. Vi tittar på vilka vanor dessa är och utifrån personbeskrivning och motiv varför de bildas eller inte.

5.4 Personbeskrivningar

Här beskriver vi de personer som vi intervjuat utifrån de punkter vi satt upp som relevanta. Efter dessa beskrivningar övergår vi i analys och resultatredovisning.

Lisa	
Ålder	23
Civilstånd	Sambo med pojkvännen Martin.
Arbete / Utbildning	Studerar designutbildning på HDK.

Lisa tycker allt som har med färg och form att göra är roligt. Andra intressen är djur, att umgås med vänner och shoppa second-hand. Hon tycker även om att läsa, dock inte strikt skönlitteratur utan gärna något man lär sig något av. Teknik är inget hon är intresserad av eller tycker är roligt, hon uppskattar det dock om det är praktiskt eller användbart. Intresset för politik och samhälle är däremot stort, Lisa menar att det är viktigt att ha ett förhållande till frågor som berör miljö och samhälle som designer. Miljöfrågor är då speciellt intressanta och hon debatterar och diskuterar gärna dessa, ”det är ju något som berör alla” menar hon. När Lisa får frågan om huruvida olika sorters kulturformer intresserar henne så menar hon att hon inte är intresserad av finkultur, det är något hon tycker känns krystat, hon går exempelvis inte ofta på opera eller teater. Däremot tycker hon att andra former av kultur, så som olika former av design och att gå på spelningar osv. är något hon kan ta till sig. Det är ”saker som hör till vårans kultur lite mer” uttrycker hon.

Kompetens att använda dator: Lisa tycker inte att hon kan lika mycket om datorer som många andra. Hon säger att hon alltid haft lite svårt för det. Det var först när hon var 18-19

som hon började använda dator och internet. Hon tycker därför inte att hon på samma sätt som andra har vuxit upp med datorer. Under utbildningen har hon varit tvungen att lära sig mycket om datorer, hon säger följande om situationen:

Men att andra saker som jag har tvingats lära mig nu, med den här utbildningen typ, lära mig hur datorn funkar, hur den är uppbyggd och olika program och var man lägger saker och allt det här med mappar och sånt, det är fortfarande ett stort virrvarr för mig men jag klarar det, jag kan hantera det. Ja och jag kan till och med om såhär lite om PDF och vad det heter *skratt* det är jättekomplicerat egentligen men på något sätt har jag lyckats lära mig det jag behöver kunna för att fixa bilder och sånt. Men internet har jag inga större problem med, jag hittar det jag behöver...

Datorn har med andra ord varit problematisk, men med tiden blivit något som hon behärskar i allt större utsträckning. Hon är exempelvis inte längre rädd för att surfa på internet utan känner att hon behärskar datorn på ett annat sätt nu jämfört med förut. Hon tycker dock fortfarande att det är bökigt att installera program och lära sig nya saker som har med datorn att göra. Att surfa på internet däremot är något som hon tycker börjat "sätta sig i benmärget". Sammanfattningsvis verkar Lisa ha en relativt normal dator- och internetkompetens. Hon uppger att hon använder internet fritt och självständigt och är det något problem så kan hon alltid få hjälp. När det gäller övriga program och att hantera datorn i stort kanske inte kompetensen är lika hög, detta beroende på att hon ej varit en frekvent datoranvändare innan hon började sin högskoleutbildning.

Kompetens att läsa text: Att läsa text har Lisa inga problem med, stora textmassor är inte motbjudande och inte heller att sitta timtals med en tidning eller bok.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid): Tillgång till internet finns både i hemmet i form av bredband och även i skolan och på biblioteket. Tillgången till tidningar är för närvarande en tremånadersprenumeration på Göteborgsposten, Metro på spårvagnen och övriga tidskrifter på biblioteket. GP prenumerationen har Lisa fått temporärt som en gåva av hennes far. Innan var man utan GP i ett år.

Tid till att använda dator och internet finns i stor utsträckning tycker Lisa. Hade hon velat hade hon kunnat använda internet mer än vad hon gör idag. Anledningen att hon inte använder internet längre tidsperioder är att hon får ont i ögon och axlar och känner sig dåsig. Tidningsläsning finns också tid för och här föreligger inga problem vad gäller hur långdragna de tillfällen hon läser är. Tidningen har fördelen att hon kan sitta eller ligga i vilken ställning hon vill var och när som helst, påpekar hon.

Anledning att inte prenumerera: Lisa och sambon Martin hade inte råd på grund av ansträngd ekonomi. De var tvungen att prioritera vissa medier och Internetuppkoppling har fått gå före GP-prenumeration.

Syn på GP: Lisas uppfattning om GP är generellt sett positiv. Det är inte alltid eller kanske ens ofta hon håller med om artikelförfattarnas åsikter i GP, men hon tycker det är viktigt att olika åsikter får komma fram och att alla får komma till tals i debatten. Detta är något hon tycker sköts bra i GP. Hon tycker även att man ger en bra rapportering om Göteborg och det regionala vilket är viktigt för henne. Hon hade aldrig kunnat tänka sig att prenumerera på DN vilket en del av hennes kompisar gör, då på grund av att den ses som "finare" än GP, menar Lisa. Hon tycker också att det är skönt att slippa sensationsnyheter och artiklar med ogrundad information, här ser hon GP som en tidning med högre moral än exempelvis kvällspressen. Hon tar upp Asienkatastrofen som ett exempel, här slängde inte GP ut information först av alla utan väntade tills den hade blivit verifierad.

Syn på internet: Lisas syn på internet är inte helt entydig. Hon tycker att teknik är något som både kan vara positivt och negativt beroende på vad den används till. Förut var hon lite rädd för internet, hon kände att det var präglad av saker som våld och porr. Nu har uppfattningen vridits lite och hon ser det nu som något som förenklar livet både i arbetet och i vardagen. Hon påpekar också att internet har nackdelar gentemot papperstidningen eftersom man i tidningen på ett annat sätt kan vara säker på vem som är avsändare av informationen.

Martin	
Ålder	23
Civilstånd	Sambo med flickvännen Lisa
Arbete / Utbildning	Läser för närvarande designprogrammet på HDK vid Göteborgs Universitet.

Martin är allmänt intresserad av kultur och särskilt musik och film. Han har särskilt teknikintresse vad gäller musiktillbehör (förstärkare och högtalare mm.). Även för sådant som är relaterat till ”produktionsutrustning” eller arbetsredskap som skanners och digitalkameror. Martin har stort allmänt politiskt intresse och medvetenhet. Han är inte engagerad i någon förening eller dylikt, men han vet vad han tycker och varför.

Kompetens att använda datorer: Martin tycker att det är lätt att arbeta med datorer. Han har använt internet i cirka 10 år.

Kompetens att läsa text: Han anser inte att han har speciellt lätt att ta till sig textbaserad information, men han läser gärna och har inga problem med längre texter.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid): Martin anser sig ha tid till att läsa och använda sig av internet. Om inte så tar han sig det. Martin har tillgång till internet i skolan och hemma (alltid bredbandsuppkoppling).

Anledning att inte prenumerera på GP: Helt och hållet en ekonomisk fråga.

Syn på GP: Martin är uppväxt med Nerikes Allehanda så han jämför automatiskt med den då han läser en annan dagstidning. Han tycker att GP känns ärliga.

Syn på internet: Tycker att det är bra till att söka och skicka information. Det är lätt att tillgå och användarvänligt. Därtill går det fort.

Uffe	
Ålder	26
Civilstånd	Sambo med flickvännen Carin
Arbete / Utbildning	Läser för närvarande en påbyggnadsutbildning till miljö- och hälsoskyddsinspektör på Göteborgs universitet. Har sedan tidigare en magisterexamen i miljövetenskap.

Mycket av Uffes tid ägnas åt studier och en del av hans intressen finns därför inom studieområdet, med andra ord sådant som har med miljövetenskap att göra. När Uffe är ledig

lyssnar han mycket på musik vilket också är ett av hans stora intressen. Han försöker även träna på gymmet så mycket som möjligt eftersom han tycker det är viktigt för välmåendet att hålla kroppen i trim. Ett annat intresse är att cykla vilket det inte blir så mycket av på vintern men desto mer på sommaren. I övrigt tycker han det är trevligt att läsa böcker och titta på någon bra film. Uffes teknikintresse är relativt högt, han har nyligen skaffat sig en mp3-spelare och sedan tidigare har han också en 3G-telefon. Han tycker det är extra roligt med teknik som berör hans intresseområden så som musik men även där det kan appliceras inom studieområdet. Samtidigt påpekar han att han inte tycker "teknik i sig" är så intressant, han ser sig inte som en person som köper den senaste teknikprylen bara för att vara först. Uffe tycker att samhällsfrågor och sådant som rör samhället i stort, exempelvis växthuseffekten osv. är viktiga och intressanta, däremot är han lite kluven vad gäller politik och debatt. Han menar att han vet vad han tycker och försöker därför undvika att ta upp politiska frågor med folk i allmänhet.

Kompetens att använda dator: Kompetensen att använda dator har för Uffe vuxit fram ihop med utbildningen. Inom utbildningen har Uffe lärt sig avancerade applikationer så som GIS (geografiskt informationssystem) för att bland annat göra avancerade mätningar. Kompetensen är alltså inom specifika områden väldigt hög, men även i allmänhet ser sig Uffe som datorvan. Han har använt internet sedan 1997 och har aldrig problem med att installera program om det är något nytt filformat eller dyl. som ska öppnas.

Kompetens att läsa text: Uffes kompetens att läsa texter är hög, han läser mycket litteratur när han pluggar, då både på engelska och svenska. Han kan dock känna att stora textmassor ibland kan kännas motbjudande, något som han tror beror på om han är intresserad av innehållet i texten eller inte. En artikel eller bok som är intressant har han inga problem med.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid):

Uffe har tillgång till bredband både hemma i sin lägenhet och i skolan. Han har för tillfället ingen dagstidning utan det är något han och sambon prenumererar på sporadiskt när det kommer erbjudanden. Senast hade de Göteborgsposten i en månad i samband med ett erbjudande för att introducera det nya tabloidformatet. Under de senaste åren har det dock varit mer regel än undantag att de varit utan dagstidning.

Tid att läsa tidningen eller att använda sig av internet finns, då beroende på hur studiesituation m.m. ser ut. Han tycker också att han har möjligheten att läsa tidningen eller använda internet i större utsträckning än vad han brukar göra, bara han hade velat.

Anledning att inte prenumerera:

Att Uffe inte prenumererar på GP beror mycket på att han inte hinner läsa den på morgonen, även ekonomiska faktorer spelar in. Sådär beskriver han själv anledningen till att han inte prenumererar:

Uffe: Det är dyrt och oftast så hinner jag inte läsa den, för att på morgonen är jag så himla trött. Eller snarare såhär, sover man länge, en kvart extra, så får man ju ganska bråttom på morgonen, det är den största anledningen. Sedan så på eftermiddagen så, det är knappt att man skulle hinna egentligen, det skulle ju bli på kvällen liksom. Då känns det inte... man skulle vilja läsa den på morgonen och då hinner jag inte det och då läser jag hellre Metro på spårvagnen eller kollar på om det är någon nyhet som jag vill kolla upp på internet eller sådär.

Syn på GP:

Uffe uppfattar GP som en något för bred tidning. Att den dominerar dagstidningsmarknaden i Göteborg bidrar till att den tappar fokus menar han, eller som Uffe uttrycker det själv; ”det är en för stor tidning som därmed har svårt att spegla enskildas intressen”.

Syn på internet: Att internet kommer utvecklas och ta en allt större plats i människors medievardag tycker Uffe är självklart, han använder själv en 3G-telefon med internetuppkoppling men tycker inte att tekniken är riktigt mogen ännu.

Uffe: Jag har försökt massa gånger, för jag tänker att det kan vara schyst. Men jag har en 3G telefon och tänkte att jag skulle kunna ladda ner alla möjliga sorters, ja liksom mediagrejer, t.ex. nyheter direkt, tv4:as nyheter, men allt sånt där kostar ju bara en massa pengar. Jag känner att jag är lite lurad än så länge, men jag tror verkligen att det kommer att förändras, jag tror ju det att man kommer springa runt med internet i fickan, det tror jag ju inom, ja jag vet inte hur många år men....

Uffes syn på internet verkar generellt sett vara positiv, han ser det mycket som något som i första hand är användbart. Utan internet hade det varit svårt att bedriva studier och sköta andra vardagssysslor menar han.

Elias	
Ålder	20
Civilstånd	Sambo/rumskamrat med kompisen Ida.
Arbete / Utbildning	Läser för närvarande Internationella relationer A vid Göteborgs Universitet. Har tidigare läst Statsvetenskap A.

Elias är i huvudsak intresserad av film, datorer och rollspel. Han har också ett stort politiskt intresse som bottnar i utlandspolitik. Han har även varit politiskt aktiv. I övrigt tycker han om att umgås med kompisar.

Kompetens att använda dator: Elias tycker att detta är lätt. Han är väl förtrogen med det mesta hos datorn eftersom detta också är ett av hans huvudintressen.

Kompetens att läsa text: Elias tycker om att läsa. Gärna längre artiklar. Av den anledningen tycker han inte om tidningar som Metro. Elias säger dock emot sig själv då han lyfter fram att han brukar läsa TT:s nyheter (som är korta).

Möjligheter att realisera (tillgång och tid):

Beroende på om Elias har mycket eller lite att göra i skolan så har han mycket respektive lite tid att spendera på medier, det finns dock alltid viss tid att använda sig av internet varje dag. Han har snabb fast uppkoppling hemma och tillgång i skolan, det är dock endast i hemmet som Elias använder det.

Anledning att inte prenumerera:

Elias uppger att det främst är en ekonomiska fråga och sedan att han har såpass lite tid att han anser att det inte är värt det.

Syn på GP: Elias tycker inte att GP håller lika hög standard som exempelvis DN och SvD. Den känns lite mer som en lokaltidning menar han. Han tycker dock att den del han läst mest, utlandsdelen, håller hög klass.

Syn på internet: Elias är generellt positiv till Internet. Han säger bland annat att: ”Det brukar vara bra om man har hört något och vill ha djupare information, då brukar man kunna hitta rätt så många bra saker på internet.” Något som förstärker Elias positiva syn är att han också är snabb på att plocka upp nya innovationer på internet som exempelvis RSS-tjänsten.

Ida	
Ålder	18
Civilstånd	Sambo/rumskamrat med kompisen Elias
Arbete / Utbildning	För närvarande går Ida sista året på gymnasiet, samhällsprogrammet. Hon har också extrajobb på ett café (kvällar och helger).

Ida är mycket intresserad av att resa, se nya länder, nya kulturer och träffa nya människor. Hon är även en flitig musiklyssnare. Däremot har Ida inget direkt teknik- eller prylintresse. Vad gäller samhällsintresset så ligger det på en hög nivå men hon är inte politiskt aktiv för tillfället.

Kompetens att använda dator: Ida har inte särskilt svårt att använda sig av datorn och internet däremot överlåter hon vissa saker åt sin rumskompis t. ex. att installera eller uppdatera program.

Kompetens att läsa text: Ida anser sig inte ha svårt att ta till sig textbaserad information. Däremot läser hon efter intresse – om det inte är intressant får det ingen uppmärksamhet.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid): Ida har tillgång till internet med bredbandsuppkoppling i hemmet, skolan och stadsbiblioteket. Därtill har Ida väldigt lite tid att ägna åt bland annat nyhetsläsning – oavsett medium.

Anledning att inte prenumerera: ”Eftersom jag har tillgång till internet och så lätt tillgång till Metro så anser jag inte att GP är en nödvändighet. Dessutom hade jag inte haft tid att läsa hela den tidningen”. Ida påpekar också att hon inte har plats för några tidningshögar i lägenheten och det är långt till närmsta återvinningsstation.

Syn på GP: Ida är uppväxt med GP. Hon tycker den är bra men hon har bara inte tid med långa artiklar.

Syn på internet: Ida använder det mest för att kommunicera med vänner och andra människor. Detta ser hon som mycket positivt. Hon tycker dock att man får sämre överblick på internet jämfört med i en vanlig dagstidning.

Carin	
Ålder	26
Civilstånd	Sambo med pojkvännen Uffe
Arbete / Utbildning	Läser sista tillvalet på juristutbildningen i Göteborg

Carin är en person som gillar att umgås med sina vänner. Hon tränar också på gymmet så ofta hon hinner. Skolan tar dock mycket tid och intressen och hobbies har fått stå åt sidan under tiden hon utbildat sig. Vad gäller samhällsintresset är detta något som stigit under senare tid. I och med att juristutbildningen har fått henne intresserad av speciellt internationell rätt och frågor som berör FN har samhällsintresset blivit allt större med tiden. I fråga om teknikintresse känner Carin att hon mest är imponerad av alla tekniska prylar omkring henne, hon har inte hunnit engagera sig i någon hög utsträckning men en mp3-spelare har hon skaffat och hon känner sig också ofta sugen att skaffa de senaste tekniska prylarna.

Kompetens att använda dator:

Att använda datorn är något som Carin gjort länge, hon har dock aldrig varit direkt intresserad av hur program fungerar och när hon behövt lära sig något har hon ofta frågat vänner som kan bättre. Hon har dock en medelhög datorkompetens som håller på att utvecklas då utbildningen kräver att man är insatt.

Kompetens att läsa text:

Carin har alltid haft lätt för att läsa mycket och stora texter. Hon känner inte alls någon avsmak för att ta sig an en stor text i en bok eller en stor tidningsartikel. Hade hon gjort det hade hon aldrig kunnat gå juristutbildningen, då den kräver att man måste arbeta sig igenom enorma textmassor, menar hon.

Möjligheter att realisera (tillgång och tid):

Beroende på hur studiesituationen ser ut har Carin mer eller mindre tid över till att använda sig av medier. Under vissa perioder har hon inte haft tid till att göra något annat än att läsa, äta och sova. Men de flesta dagarna känner hon att hon har tid både för att använda internet och läsa tidning. I fråga om tillgång till bredbandsuppkopplad dator är detta något hon har både hemma och i skolan. Hon har även en bärbar dator som följer med till skolan och kopplar upp sig automatiskt inne på Chalmersområdet (där en viss del av utbildningen är förlagd).

Anledning att inte prenumerera:

Carin tycker att man blir lite stressad av att prenumerera på tidningen när man vet att man har betalat för den men ofta inte hinner läsa den. Hon känner också att tiden inte finns till att gå och lämna de stora ansamlade tidningshögar som växer i lägenheten.

Syn på GP:

Carins syn på Göteborgs-Posten är positiv. Hon tycker att GP bedriver seriösare journalistik än många andra tidningar och att övergången till tabloidformat har gjort tidningen ännu bättre.

Syn på internet:

Carin har en positiv syn på internet. Hon ser det som en nödvändighet och ett användbart verktyg för studierna.

5.5 Undersökningens validitet

Vad kan vi då säga utifrån det material vi analyserat? Kan vi med hjälp av tidigare presenterat analyschema applicerat på våra intervjuer svara på om och hur våra intervjupersoner ersätter sin dagstidningsprenumeration? Kan vi sedan också säga att detta resultat är representativt för någon annan än just de personer vi har intervjuat? Detta är frågor som rör uppsatsens interna och externa validitet, vilka vi diskuterar nedan.

Det finns några punkter som ger undersökningen en fördel i fråga om intern validitet, alltså frågan om vi undersöker det vi säger att vi ska undersöka, och några som försvagar den. För det första så analyserar vi människors uppfattningar om vilka medier de använder och vilka vanor de har. Det är alltså uppfattningar som analyseras och inte egentliga handlingar. Ytterligare en sak som försvagar undersökningens validiteten är att frågeställningarna till viss del berör hur intervjupersonens vanor har varit i en passerad tid. Personerna vi intervjuar måste alltså erinra sig hur deras vanor att använda sig av dagstidningen såg ut. Med andra ord så blir det svårare för intervjupersonen att påminna sig hur man faktiskt använde sig av tidningen ju längre tid man kommer från denna period. Fördelen med att göra en kvalitativ intervjuundersökning är dock att vi kan förstå personens totala situation på ett flexibelt vis under intervjuens förlopp. Då vi märker att personen har svårt att erinra sig eller att resonemanget är ologiskt går det alltid att ställa en uppföljningsfråga. Passager som är tveksamma och saknar klarhet kan också redovisas som svaga och därför inte tas med som viktiga komponenter i analysen. En relevant kritik som kan framföras mot denna uppsats resultatredovisning är att vi i vissa intervjuer så att säga inte kommit personen under skinnet. På sina ställen är därför analysen grund istället för djupgående. I ett försök att råda bot på problemet har vi där det varit tveksamt om någon slutsats kan dras exemplifierat med citat i större utsträckning för att på detta sätt vara öppna med grunden till analysen. Ytterligare ett problem som uppdagades under genomförandet av denna uppsats var att två av de sex intervjupersoner vi hade valt för intervju (Lisa och Martin beskrivs i personbeskrivning nedan) precis hade fått en temporär prenumeration av GP och därför för tillfället inte var utan dagstidning. Dagarna innan denna prenumeration inleddes hade de båda dock varit utan prenumeration i cirka ett år. Personernas uppfattning om hur det är att vara utan dagstidning finns alltså färskt i minne och i intervjusituationen beaktas också denna fadäs.

När vi efter idogt sökande hittat de sex personer som uppfyllde vår ganska snäva urvalsram kunde vi också konstatera att alla dessa antingen var par eller bodde i samma lägenhet. Av naturlig anledning hade det blivit så då den tillfrågade personen tipsade om att personen den bodde med också befann sig i samma situation. Denna omständighet bör också beaktas. Att man dels påverkas av varandra och kan dra nytta av varandras kompetens vad gäller exempelvis datorer och dels har större möjlighet att prenumerera då den ekonomiska bördan bara blir halv jämfört med den som bor ensam, kan vara av betydelse.

Själva vanans egenskaper, att de tar lång tid att etablera och inte är slumpmässiga utan beror på flertalet faktorer, gör också att det blir lättare att analysera om ett ersättande verkligen ägt rum eller inte. Detta är något som påverkar den interna validiteten positivt, då personens vanor säger mycket om den specifika individ vi intervjuar. Vi kan alltså på detta sätt uttala oss i hög utsträckning om de personer vi intervjuar.

Hur är det då med representativiteten eller den externa validiteten? Är dessa personer som vi kan uttala oss om i hög grad representativa för någon annan än sig själva? Här kan vi också se att själva vanan, då den är knuten till en specifik samhällssituation och mediesituation och är

etablerad under lång tid, äger en viss representativitet för personer som lever i samma eller liknande situation. Man skulle alltså kunna tänka sig att om det är möjligt för våra intervjupersoner att ersätta dagstidningen också är möjligt för andra personer med liknande egenskaper. Nu menar vi inte att de fem personer vi valt att studera går att generalisera till alla personer i Sverige i samma ålder. Det vi menar är att eftersom dessa personer har etablerat vissa vanor finns möjligheten att även andra kan etablera liknande vanor. Vår ambition är inte heller att se om en bredare population kan ersätta sin dagstidning med internet utan snarare lyfta fram vilka faktorer som gör det möjligt och vilka som försvårar etableringen. Som ett medel att förstå hur en person kan ersätta sin dagstidning i dagens mediesituation tror vi att undersökningen ändå uppnår sitt syfte.

6. Resultat och analys

När vi nu har presenterat våra intervjupersoner och diskuterat undersökningens validitet är det dags att besvara syfte och frågeställningar. Vi inleder med att redogöra för ”om, hur och i vilken utsträckning” våra intervjupersoner ersätter dagstidningen med internet. Och beskriver sedan mer ingående hur deras användande ser ut när de har tillgång till dagstidning och sedan hur det ser ut utan. Efter detta tittar vi på vilka andra medier vid sidan av internet som fungerar som ersättare av tidningen.

I fråga två går vi djupare in i vårt syfte genom att behandla *varför* man ersätter, eller inte ersätter, sitt dagstidningsanvändande med internetanvändande. Det gemensamma och generella är därmed i blickfånget och fråga två struktureras därför utifrån de faktorer som visat sig vara framträdande och betydelsefulla.

6.1 Om, hur och i vilken utsträckning kan unga (med vana av både dagstidningsläsning och internetanvändande) när de blir utan prenumererad dagstidning ersätta sitt tidningsanvändande med internetanvändande?

Ersätter man dagstidningen med internet och då med vilket innehåll och i vilken utsträckning?

Något naivt tänkte vi oss inledningsvis att vi skulle se väldigt tydliga och direkta skillnader i fråga om medieanvändande med och utan dagstidning. Med intervjuerna bakom oss kan vi dock säga att det inte är så enkelt. Utifrån begreppet ersättande kan man tänka sig att en person exempelvis använder internet i två timmar efter jobbet för att läsa nyheter istället för att sätta sig och läsa dem i tidningen. Detta skulle då vara en klar indikation av att personen ersatt sitt tidningsanvändande med internetanvändande. Så tydliga exempel har, med några undantag, varit svåra att hitta.

Att det har varit svårt att hitta ett så direkt ersättande beror delvis på dagens differentierade mediesituation. Intervjupersonerna ges tillgång till flertalet medier under en vanlig dag. I skolan finns alltid internetuppkopplade datorer, på bussen finns Metro och hemma finns både TV och internet. Valen är således många både i fråga om medier och medieinnehåll. När dagstidningen försvinner är detta bara en del av det totala användandet.

Att utbudet är stort även i fråga om innehåll gör att det är relativt enkelt att ersätta ett medieinnehåll med ett annat. Detta är något intervjupersonerna ofta inte uppfattar som något direkt ersättande. En person kan exempelvis lägga mer tid på att spela spel på internet men samtidigt inte uppfatta detta som att den på något sätt har ersatt sin tidningsläsning då detta är ett medieinnehåll tidningen ej erbjuder.

Innehållskategorier överlappar också varandra, radannonser finns exempelvis både på internet och i dagstidningen. Vissa intervjupersoner har sedan många år tillbaka använt tjänster som blocket eller tradera trots att de haft tillgång till dagstidning. Användande av vissa innehållskategorier ersättes alltså ibland samtidigt som en person aktivt använder andra innehållskategorier i tidningen. Uffe uttrycker detta på följande vis:

Näe, jag, det har inget att göra med tidningen eller så för att jag kanske är intresserad av att köpa en bil just nu eller nått annat, och jag vet att allt finns där (blocket.se) liksom. Så det har inget att göra med tidningen, hade jag haft tidningen hade jag ändå kollat på Blocket liksom. Så att det är väl en vanegrej att jag alltid kollar där om det är något.

Uffes internet- och tidningsvanor har etablerats sida vid sida sedan han började använda internet 1997. Tidningen har funnits sporadiskt medan internet varit allestädes närvarande. På grund av detta har de användningsområden där internet är mer funktionellt, så som annonssökning där internet är överlägset i antalet presenterade annonser och sökbarhet eller läsande om musik och olika band där internets differentierade natur erbjuder individanpassad musikinformation, om man ska vara drastisk underminerat marknaden för papperstidningen.

Man kan alltså lyfta fram ett antal problem i fråga om våra intervjupersoner verkligen ersatt sitt tidningsanvändande med internetanvändande eller inte. Trots detta går det att urskilja ett antal typer av mer eller mindre ersättande användande hos våra intervjupersoner. Vi redovisar dessa nedan.

Ersätter dagstidningen med internet i stor utsträckning:

Ida

Från att läsa GP regelbundet till att använda internet för att kommunicera med vänner och som en bisyssla läsa nyheter på GP:s och Aftonbladets hemsidor.

Elias

Från att läsa GP regelbundet med fokus på utrikesbevakningen till att kortfattat titta på GP:s hemsida och istället bevaka utrikespolitik på specialiserade sidor på internet.

Ersätter dagstidningen med internet i viss utsträckning:

Martin

Från att läsa GP regelbundet till att använda Nerikes Allehanda och Aftonbladets hemsidor på internet i större utsträckning. Samtidigt sjunker medieanvändandet något.

Ersätter dagstidningen med internet i liten utsträckning:

Carin

Från att läsa GP någorlunda regelbundet beroende på studiesituation till att läsa det som dimper ner i brevlådan på morgonen (Juseks tidning osv.) och titta på mer TV på kvällen och läsa mer Metro och Aftonbladet på buss och skola.

Uffe

Från att regelbundet läsa GP när han har tillgång till den (något sporadiskt de senaste åren) till att använda sig av medier i mindre utsträckning än innan.

Lisa

Från att läsa hela GP genomgående varje dag till att sporadiskt använda internet till att hitta produkter och information och kombinera med ett ökat TV-tittande men vara väldigt missnöjd med situationen. Medieanvändandet sjunker också betydligt i situation utan dagstidning.

Sammanfattning

Två personer ersätter alltså i stor utsträckning. Hos Ida kan man se en glidning från ett medieinnehåll till ett annat, här har den sociala interaktion internet möjliggör blivit den största anledningen till att använda internet. Det innehåll som Ida förut tillgodogjorde sig i GP (främst nyheter) blir nu en bisyssla till det sociala användandet.

För Elias sker också en form av glidning. Från att GP:s innehåll styrte vilka nyheter som tillgodogjorts, till att flertalet källor på internet används. Elias bevakning av utrikespolitik har tidigare utgått från GP:s utrikes-sidor men ersätts inte av innehållet på GP:s hemsida. Här spelar ett antal sidor som är specialiserade på Elias intresseområden en ny roll.

En av intervjupersonen lägger sig i ett mellanskikt och verkar till viss del använda internet på ett ersättande vis gentemot tidningen. Martin kommer ursprungligen inte från Göteborg utan är uppvuxen med Nerikes Allehanda. GP har han haft de senare åren av sitt liv. När han nu slutat prenumerera läser han i viss mån mer nyheter på Nerikes Allehandas hemsida istället för GP:s. Anledningen till att det är svårt att säga om internet verkligen ersätter dagstidningen är att Martins medieanvändande verkar sjunka ganska dramatiskt när han inte läser GP.

Tre personer; Carin, Uffe och Lisa, verkar inte ersätta sitt användande av GP med internetanvändande i någon större utsträckning.

För både Carin och Uffe verkar internetanvändandet vara relativt frånkopplat från användandet av dagstidningen. Internet används i stor utsträckning till att sköta studier och att söka information. När Carin och Uffe är utan prenumeration flyttas användandet över till de medier som de för tillfället har möjlighet att använda sig av, liksom radion eller de olika tidningar som landar i brevkastet vare sig de vill eller inte, och även Metro på bussen och Aftonbladet i skolan. Medieanvändandet verkar också här totalt sett sjunka när dagstidningen försvinner.

För Lisa sjunker medieanvändandet ordentligt när GP försvinner. Lisa känner att GP fungerar som en ingång till att vilja veta mer under dagen. Har hon läst nått i GP på morgonen följer hon gärna upp det i andra medier under dagen. Utan GP får hon inte denna ingång. För Lisa verkar som sagt tidningsläsandet istället ersättas av andra aktiviteter än medieanvändande. I viss utsträckning kan man dock se att TV:n fyller lite av dagstidningens roll, Lisa tittar exempelvis på debatter på förmiddagen istället för att läsa tidningen.

För att svara på frågan *”om man ersätter dagstidningen med internet och då med vilket innehåll och i vilken utsträckning”* kan vi konstatera att två av våra intervjupersoner ersätter i stor utsträckning, då dels, för Idas del, med ett socialt användande av internet och dels, för Elias del, med ett användande av specialiserade nyhetstjänster på internet.

En person, Martin, minskade sitt medieintag men ersatte i viss mån med att läsa Nerikes Allehanda på internet istället för GP.

Tre personer, Lisa, Uffe och Carin, minskade alla sitt medieintag och verkade inte i någon större utsträckning ersätta sitt tidningsanvändande med internetanvändande.

Hur skiljer sig medieanvändandet åt i de två olika situationerna (med och utan dagstidning).

Nedan följer en beskrivning av intervjupersonernas medieanvändande i situationen när de har tillgång till dagstidning. Och sedan en beskrivning av användandet i situationen utan dagstidning.

- **Medieanvändande med tidning**

Lisa läser gärna tidningen på morgonen. Om hon måste upp till skolan blir det inte så genomgående läsning men det tar hon ofta igen när hon kommer hem. Det händer också, exempelvis under Asienkatastrofen, att hon först läser tidningen för att sedan kolla mer aktuella uppgifter på internet. Då har GP:s hemsida inte varit den första källan till information utan snarare Aftonbladets eller Expressens. Radiolyssnande förekommer också likväl som TV-tittande. Även läsning av form- och designtidningar på biblioteket och sporadiskt läsande av exempelvis Metro på spårvagn eller andra dagstidningar i skolan.

Då Martin prenumererade på GP läste han den, liksom flera andra av de intervjuade, gärna på morgonen. Han inledde alltid med del tre då kultur ligger honom varmt om hjärtat. Martin använde han sig också av andra mediekkanaler under dagen: Metro om den fanns tillgänglig på spårvagnen, radio under praktiska moment i skolan och då gällde P3, eventuellt annan dagstidning som tillhandahölls av skolan, samt internet och TV på kvällen. De vanor han har är, också enligt Martin själv, starkt rotade t. ex. att se SVT:s nyheter på kvällen och att läsa dagstidningen i en viss ordning.

När Uffe har tidning tar han sig tiden att läsa den på morgonen. På kvällen läser han den inte i någon större utsträckning utan då kan det röra sig om att han kollar upp något han diskuterat eller blivit intresserad av under dagen. Att läsa tidningen på morgonen är något han gör ganska regelbundet när han har tidning, men han påpekar att det är under relativt korta perioder eftersom de aldrig har hel- eller ens halvårsprenumeration. När han har prenumererat tidning känner han att han bör läsa den eftersom den är betald och finns tillgänglig, det kan då röra sig om att han en normal vecka läser tidningen fem av sju dagar.

I fråga om innehåll är det främst nyhetsmaterial som är intressant. Inrikes- och utrikessidorna är de som läses mest ingående. Om något stort har hänt är det dock det han läser om i störst utsträckning, hade han haft tillgång till GP under Asienkatastrofen hade artiklar som berört detta fått gå före menar han. I övrigt är sådant som berör specifikt Västsverige intressant. Ibland kan han också skumma igenom tidningen efter artiklar som berör vetenskap, detta för att han tycker det är roligt att diskutera ämnen som exempelvis klimatförändringen med sina vänner i skolan.

...jag skummar ju alltid igenom tidningen om det står någon så vetenskaplig grej, t.ex. en ny undersökning visar att växthuseffekten kommer bidra till.... alltså sånt kollar jag också efter då, eftersom det är något som är intressant för mig. Det kommer ju också ge samtalsämnen i skolan liksom, om man kommer dit och pratar om det lite så.

Övrigt medieanvändande består av dels radio där P3 är den mest lyssnade kanalen och dels TV. På TV tittar Uffe på nyheterna och även på någon film då och då, han lyssnar också på musik och tittar på videor på ZTV och MTV. Även på radio får han nyheter och musik. Det händer också ofta att han lyssnar på skivor utan att göra något annat alls, ibland kan det vara bra att bara koncentrera sig på musiken tycker han. När han vill slappna av läser han gärna en bok eller någon gammal serietidning som han läst tusen gånger tidigare,

avslappningsfunktionen fyller även serietidningen Ernie som han prenumererar på. Internet använder han mest i skolan men även hemma, det är mest för informationssökning men i mindre utsträckning också för att kommunicera, mest via e-post. Informationssökningen är ofta relaterad till studier men det kan även vara andra saker så som att få reda på olika öppettider, kolla busstider på västtrafik, leta upp någon adress på gula sidorna med mer. Det händer också att han läser någon debattartikel eller insändare i GP och sedan kollar upp vad de refererar till eller pratar om på internet. Om han inte hinner läsa en hel artikel händer det ibland att han kollar upp den på internet när han kommer till skolan.

När Carin har GP läser hon den gärna över frukosten och då utan att ha på radion i bakgrunden. Sedan på spårvagnen så brukar hon läsa Metro, i varje fall när hon bodde längre från skolan. Väl i skolan bläddrar Carin ofta i Aftonbladet som finns att tillgå gratis där. Åter hemma så använder hon GP:s TV-del, men läser aldrig del två eller tre i övrigt. På kvällen så tittar Carin mycket på TV, men aldrig på nyheterna. Carin har också ganska intensiva studier emellanåt. Då öppnar hon inte ens tidningen och hon äter något under tiden hon studerar. Däremot är radio frekvent använt som bakgrundsmedie i studiesituationer. Beroende på humör är det då Lugna favoriter, P3 eller någon av P3:s internetversioner som står på. Dock använder Carin internet i stort sett vad hon än befinner sig då hon ofta har sin laptop med sig. Internet används även mycket inom studierna. När det finns lite extra tid över bläddrar Carin gärna i Hennes, Amelia och Elle eller liknande tidskrifter som riktar sig till 25 till 35 åringar.

Så här sa Elias att en vanlig ”mediedag” såg ut när han hade GP: ”Jag brukar väl läsa tidningen på morgonen. Mest utlandsdelen, om jag hade tid politiken. Sen om det hade hänt något stort så brukade jag gå in på Aftonbladets hemsida för dom brukar vara snabbast uppdaterade även i fall det är rätt dåligt skrivet och så. Sen så när jag kom hem från skolan så brukade jag läsa resten av tidningen om jag hade tid”. Vidare lyssnar Elias aldrig på radio, han ser i princip inte på TV men om han gör det så är det Sveriges Television som gäller. Till saken hör också att han inte är speciellt intresserad av lokaltyheter.

När Ida prenumererade på GP läste hon den samtidigt som hon åt frukost. Hon bläddrade igenom den från första till sista bladet och skummade texten. Ida hade då även radio som bakgrundsmedium men ingen särskild kanal utan den som var senast inställd. På väg till skolan läste hon Metro i mån av tid. I allmänhet upptogs resterande tid en genomsnittlig dag av arbete på ett café och därefter läxor.

- Medieanvändande utan tidning

TV:n verkar spela störst roll i ersättandet av papperstidningen för Lisa, men till en liten del kan man också se att internet ersätter vissa delar av tomrummet. Under de perioder Lisa inte har tidning tittar hon främst mer på TV. Under den senaste perioden utan tidning kunde det hända att hon tittade på debatten från riksdagshuset på förmiddagen istället för att läsa tidning. Hon menar också att det jämförelsevis blir mer nyhetsbevakning via TV:n på grund av att hon känner ett tomrum utan tidningen. Medieaktiviteten verkar vidare totalt sett sjunka när hon inte har tidning ”den ena medieaktiviteten triggas den andra” menar hon. Någon direkt utökad användning av internet sker inte under perioder utan tidning, inte heller användning av Metro eftersom hon mestadels gått till skolan och då inte tagit den på spårvagnen eller bussen. Ibland kan det bli så att hon går till biblioteket och läser tidskrifter eller kanske läser GP eller någon annan tidning hemma hos någon vän. Det blir dock aldrig så att hon aktivt söker upp en dagstidning utan det är något som sker sporadiskt.

För Martin är situationen utan tidning likvärdig med när han hade GP, med ett undantag: istället läser han mer av Nerikes Allehanda och Aftonbladet på internet. GP på internet läser han mindre av eftersom han tycker att den är mindre lättläst i elektronisk form. Med andra ord är det bara internet som kan ses som ersättare av den prenumererade dagstidningen i Martins fall.

Uffe tycker spontant att det känns som han använder sig av medier i mindre utsträckning när han är utan tidning. Något direkt ersättande kan han inte erinra sig. Han tycker att han tittar ungefär lika mycket på TV och TV-nyheter när han har tidning som när han är utan, ibland kan det i och för sig bli så att han missar någon film eller något program på TV för att han inte har haft TV-delen att läsa på morgonen. Ibland läser han också Metro på spårvagnen istället för GP, eller någon tidning på rasten i skolan. När han är utan tidning fyller kanske också radion med P3 och Ekonyheterna en större roll i nyhetsintaget, samtidigt menar Uffe att han lyssnar på P3 på morgonen oberoende om han läser tidning eller inte. Internet används inte i så stor utsträckning till att surfa på nyhetssidor varken när Uffe har eller är utan tidning. Det kan bli att han surfar in på någon tidningssajt då och då, kanske i skolan och kanske hemma, men det är inget som det finns någon vana över menar han.

Då Carin inte har prenumererad dagstidning menar hon själv att hennes övriga medieanvändande är i stort sett detsamma som tidigare. Den tid hon lägger på dagstidningen läggs helt enkelt på annat. Emellertid säger Carin också att hon gärna vänder sig till text-TV för att få bra uppdateringar och att hon använder TV i större utsträckning.

Beroende på om Elias har ont om tid på morgonen eller inte sätter han sig vid datorn istället för att läsa dagstidningen. Då han inte hinner på morgonen blir det så att han inhämtar hela sitt dagsbehov av allmännyheter via internet på kvällen. Han läser då GP:s hemsida översiktligt och mer ingående olika facktidningar t. ex. Z-mag (en amerikans version av Ordfront). Elias sammanfattar sin mediesituation med: ”mitt medieanvända nu, särskilt vad gäller nyheter, är mycket mera sporadiskt och inte alls lika strukturerat nu”.

Ida har flyttat hemifrån för första gången och utöver skolan så jobbar hon extra vilket gör att hon inte har så mycket tid till övers. Hennes medieanvändande har därför minimerats till Metro och internet i situationen utan tidning. I fråga om innehåll pratar hon med vänner i större utsträckning nu än förut via dels e-post och dels via kompisprogrammet icq.

Vilka andra medier än internet fungerar som ersättare?

Vi kan börja med att konstatera att när dagstidningen försvinner verkar medieanvändandet generellt sett minska för medparten av intervjupersonerna. Tidningen verkar alltså strukturera det kommande övriga användandet under dagen då tidningen ofta läses till frukost och fungerar som en ingång till att vilja veta mer.

Vi kan vilket inte är så förvånande också se att tidningen Metro spelar en stor roll i fråga om ersättande av prenumeration på GP. För Ida blir kombinationen internet och Metro exempelvis ett slags substitut till dagstidningen.

Tillgång till gratis Aftonbladet på skolan kan också ses fylla en viss roll i ersättandet. Särskilt för de personer som studerar intensivt och tillbringar mycket tid på skolan, likt Carin och Uffe.

För vissa personer, exempelvis Carin och Lisa, spelar TV också en framträdande roll medan den för andra, exempelvis Ida och Elias inte spelar någon roll alls.

Radion är svår att se som någon direkt ersättare då denna ofta har kombinerats med tidningsläsning. Exempelvis lyssnar Uffe och Carin ofta på radio till frukost men detta då både när de har tidning och när de inte har.

Generellt kan man se att när tidningen försvinner blir användandet något mer slumpartat, man använder sig av de medier man blir exponerad av. Finns Metro att tillgå läser man den, finns Aftonbladet på skolan läser man den och trillar exempelvis en studenttidning eller lokaltidning in i brevinkastet läser man den. Vilka medier man exponeras för bestämmer alltså i större utsträckning vad man tar del av.

6.2 Hur kan, respektive kan inte, internetanvändning ersätta dagstidningsanvändning?

Som vi har sett i ovanstående kapitel ersätter vissa i stor utsträckning medan andra i mindre. För att då få reda på varför vissa ersätter sin dagstidning med internet i stor utsträckning medan andra i mindre och då istället med andra medier delar vi upp analysen i två delar. En inriktad på dagstidningen och varför denna vana är svår att bryta och sedan specifikt vad som gör att man etablerar internetvanor eller inte.

Varför är vanan att regelbundet läsa dagstidning svår eller lätt att bryta?

- Motiv:

- Strukturering av tillvaron

Dagstidningen har som vi nämnt i det teoretiska perspektivet visat sig vara en viktig del av hur vår vardag struktureras. I våra intervjuer är detta en faktor som också lyser igenom starkt i fråga om svårigheter att vara utan dagstidningen. Alla intervjupersoner förutom Uffe har en relation till dagstidningen där man ser den som en positiv regelbundenhet i vardagen. Dagstidningsläsningen ses alltså som en bra start på dagen, något avslappnande när man kommer hem från jobb eller skola och dyl. Värt att påpeka är att även de som har lätt för att bryta sin vana att läsa dagstidning också ger denna bild av tidningen. Man pratar länge och gärna om hur trevligt det är att läsa dagstidningen till frukost och det är anmärkningsvärt hur likartad den bild är som man målar upp kring dagstidningsläsandet. Elias lyfter fram skillnaden mellan datoranvändande på följande vis;

”Det är mycket lättare att ta en kopp kaffe och sätta sig ner med tidningen än att sätta sig framför datorn och läsa tidningen”....

Carin knyter också ihop kaffedrickandet med dagstidningsläsandet och uttrycker;

”Men jag gillar tidning, det ska vara tidning och kaffe och lite så. En datorskärm, nå usch”.

Lisa pekar på dagstidningens funktion som markör för att studiedagen är avslutad och att man kan slappna av. Hon uttrycker detta på följande vis;

”Men samtidigt är det väldigt skönt att ha tidningen när man kommer hem från skolan och verkligen kan sätta sig ner. Det är ett sätt att slappna av också tycker jag. Att läsa och komma bort från sitt eget liv lite, läsa om andra och läsa om vad som händer, få ett perspektiv på tillvaron”.

Den fungerar på detta sätt som den ”punctuation of time and action” vi diskuterat utifrån Lull i det teoretiska perspektivet. Tidningen finns där på morgonen och man slipper fundera över vilka medieläsa man ska göra. Att tillreda frukost eller komma hem från skolan blir som en mindre rit där dagstidningen ofta har en självklar plats. Man kan dock påpeka att det är svårt att diskutera ett motiv som ”strukturering av tillvaron” med intervjupersonerna. Precis som för oss som skriver uppsatsen är det svårt att sätta fingret på just varför man utan att reflektera väljer att läsa sin dagstidning ihop med frukosten eller när man slutat studiedagen. Detta faktum pekar dock på att mycket av vårt medieanvändande ofta är oreflekterat eller rituellt. Vi vet helt enkelt inte alltid varför vi handlar som vi handlar. Att den prenumererade dagstidningen har den karaktär att den distribueras vid en viss tidpunkt och finns tillgänglig när man vaknar bidrar kanske till att det strukturerande motivet är betydelsefullt i fråga om svårighet att sluta prenumerera. Då tidningen blivit en positiv regelbundenhet i vardagen går man miste om både struktur och spänning som Lisa påpekar;

...jag tycker det är avkopplande, jag tycker det är jätteskönt att sätta sig ner med en tidning jag inte läst och bara läsa allt liksom, alltså det gör man ju sällan men det är som att ha en helt öppen bok liksom, och den är ändå genomkomlig på en timme. Ja, alltså inte allt, men man kan ändå komma igenom ganska stora delar av tidningen rätt fort såhär och man vet att i morgon kommer det en ny. Det är lite som att ha en present varje dag. Alltså jag tycker det är spännande *skratt*.

Man kan dra slutsatsen att när dagstidningen finns tillgänglig fungerar den som en hjälp att strukturera dagen som man många gånger har svårt att vara utan. För att vara kritisk kan man dock fråga sig om den bild intervjupersonerna målar upp av sitt tidningsanvändande i alla lägen är realistisk? Det verkar finnas en gemensam idealbild av dagstidningsanvändande där man ser sig ta en kopp kaffe och slappna av i harmoni med sin tidning. Även om verkligheten kanske inte alltid ser ut på detta sätt borde den positiva bild man har av tidningen också medverka till att det är svårt att bryta vanan att läsa dagstidningen regelbundet.

- Socialisering och social interaktion

Hos några av intervjupersonerna kunde man också uttyda en svårighet att vara utan den gemensamma sociala resurs som dagstidningen utgör. Uffe som inte har några direkta problem att vara utan dagstidning saknar ändå den information han förut erhöll ur tidningen och som fungerade som grund för samtal med vänner och studiekamrater.

...det är ju snarare då att man vill hänga med i samtalsämnen och på det sättet då visa att man liksom hänger med, och då läser man antagligen det som är huvudnyheten då, eller det som förväntas att man i alla fall har läst. Men givetvis, det är ju alltid kul att läsa sådana lite udda artiklar också som handlar om... jag skummar ju alltid igenom tidningen om det står någon så vetenskaplig grej, t.ex. en ny undersökning visar att växthuseffekten kommer bidra till.... alltså sånt kollar jag också efter då, eftersom det är något som är intressant för mig. Det kommer ju också ge samtalsämnen i skolan liksom, om man kommer dit och pratar om det lite så.

Precis som att nationella medier likt SVT länge fungerat som en gemensam källa till information och upplevelser fungerar dagstidningen som en utgångspunkt kring vilken man för diskussion och socialiserar. Som vi ser hos Uffe är det inte bara den gemensamma som är av intresse utan också de specifika likt artiklar och notiser om växthuseffekten och liknande. Tidningen fungerar då också som en resurs från vilken man kan bidra med intressanta vinklar på aktuella händelser i diskussioner i skolan.

- Generell kunskap och information, övervakning och kunskap

Dagstidningen kan sägas fylla funktionen att ge en generell överblick av vad som händer i samhället. Att erhålla denna överblick är något som exempelvis Elias saknar. Det ska påpekas

att Elias är en mycket van internetanvändare och vet precis var han ska få tag på information och tjänster på internet. Ändå lyckas inte Elias erhålla denna överblick med hjälp av internet. Trots att Elias inte har några direkta problem att vara utan dagstidningen uppger han på frågan om varför det är svårt att bryta sin tidningsvana att han känner sig lite fränkopplad utan dagstidningen.

Elias: ...ibland känner man sig lite fränkopplad.

Johan: På vilket sätt känner du dig fränkopplad? Är det i fråga om att du inte i lika stor utsträckning får gemensamma samtalsämnen med vänner eller att du kanske inte får en överblick av vad som händer lokalt och regionalt?

Elias: Snarare att jag inte får överblick över världspolitiken, eftersom det är det jag studerar....

Johan: Finns inte liknande material tillgängligt på internet?

Elias: Jo, fast det är inte lika lättillgängligt.

Johan: Menar du att det är mera spritt, att man måste vara mer aktiv i själva användandesituationen?

Elias: helt klart.

Johan: och det kan vara en nackdel?

Elias: ja, om man skall hålla sig uppdaterad dagligen.

Dagstidningen kan alltså ses som överlägsen när det gäller att ge en överblick över vad som händer i samhället även för personer likt Elias som ersätter dagstidningen i stor utsträckning och har en positiv syn på internet. För Lisa som har svårt att ersätta sin dagstidning betyder också den generella överblicken mycket, hon tycker precis som Elias att hon känner sig bortkopplad från samhället. Man kan då fundera över om svårigheten att vara utan dagstidning också kan bero på att motivet att känna sig delaktig i samhället inte uppfylls. Genom att läsa tidningen på morgonen får man också en ingång till att vilja veta mer om händelser och på så sätt använda andra medier. När Lisa var sjukskriven under en period hade hon inte tillgång till prenumererad dagstidning, och hon beskriver frånvaron av dagstidningen på följande vis;

”När jag var sjukskriven kändes det som att man kommer bort från media, alltså det är precis som jag menar att det ena (mediet) triggat det andra, man vill ha mer och mer, man vill ha mer information, och det är ju både bra och dåligt, men jag kände nog att jag kände mig borta från samhället.”

- Samhällsintresse:

Är man politiskt aktiv eller generellt intresserad av frågor som berör samhället är man, som vi påpekat, ofta en väl representerad dagstidningsläsare. Till viss del kan man också i vår undersökning se att detta intresse spelar roll för om det är svårt eller lätt att bryta sin dagstidningsvana. Om man exempelvis anknyter till Elias, som i viss utsträckning visade sig sakna den överblick dagstidningen ger, kan man se att hans politiska intresse ihop med den studiesituation där han läser statskunskap har betydelse för att han ser ett visst värde i dagstidningen. Det är dock inte tillräckligt för att ge honom några större problem att bryta sin vana. Hans samhällsintresse har istället fått honom att hitta hyfsade komplement på internet i form av tidningssajter och mer specifik information på sajter som berör internationella relationer och dylikt. Dagstidningen verkar dock ändå ha ett mervärde för den som är samhällsintresserad som skiljer sig från det mervärde internet ger.

Carin har inte heller några direkta problem att vara utan dagstidningen, att hon under senare tid på grund av den juridiska utbildningen blivit intresserad av samhällsfrågor har dock gjort att hon ser värden i dagstidningen. Intresset skulle då kunna ses som en grund till motivet kunskapsbildning. När aktuella ämnen diskuteras i utbildningen är det både roligt och nödvändigt att följa med i en dagstidning. Här verkar internet åtminstone inte för Carin kunna uppfylla kunskapsmotivet på samma sätt som dagstidningen. Utifrån diskussionen kring tidningens värde diskuterar Carin kring att tidningen fungerar både som en resurs och en källa till kunskapsbildning.

”...kunskapsbildning absolut, och också då för att jag tycker det är roligt att helt plötsligt kunna läsa dom sidorna när man har läst en samhällsorienterad utbildning, så är det häftigt när man förstår allting *skratt* och sedan så ger det ju samtalsämnen, men det är inte så att man tänker det när man läser tidningen utan det får man oftast med sig, likadant när man läst något i veckorevyn eller något. Men definitivt kunskapsbildning, man vill veta vad som händer, har en debatt påbörjats så är det roligt att följa med.”

- Vanan att få linjära nyheter:

Internet erbjuder som vi såg i vår bakgrund möjligheter att orientera sig i flertalet riktningar. Denna så kallade hypertextuella egenskap ses ofta som något fördelaktigt gentemot det traditionella pappersformatets linjära struktur. I våra intervjuer framkommer dock att de som har svårt att vara utan dagstidningen har en etablerad vana av att läsa nyheter presenterade linjärt. Man ser en fördel i att man kan läsa tidningen från första till sista sidan utan att behöva ta hänsyn till att man kan få fördjupning genom att klicka på länkar. Martin tycker exempelvis att tidningen är fördelaktig för att han slipper välja nyheter hela tiden, nyheter presenteras i kronologisk ordning vilket gör att Martin inte behöver vara lika aktiv i sitt användande. På samma sätt påpekar Elias att Göteborgs-Postens utrikessidor ger bättre överblick än något som internet kan erbjuda. Att vara aktiv i nyhetsanvändandet behöver alltså inte alltid ses som positivt.

Lisa är den person där man kan utläsa vanan att få linjära nyheter tydligast. Hon ser tidningen lite som en bok som hon gärna läser från första till sista sida. En vana som är så djupt rotad att den nästan blir ett problem när hon skall iväg till skolan.

”Men jag tror också det är skillnad när man går i skolan då har man alltid bråttom på morgonen. Sätter jag mig och läser tidningen försvinner jag och då kommer jag för sent. Så det är rätt bra för mig att inte ha tidningen när jag går till skolan *skratt*...”

Trots att tidningen är låst i en linjär presentation av artiklar är detta inte något man uppfattar som negativt. Det är snarare något som skiljer dagstidningen i pappersformats funktion från internets.

- Differentierad mediesituation:

Att dagens mediesituation i mångt och mycket är differentierad var något som vi diskuterade utifrån Weibulls principmodell över vad som bestämmer medievanan. Dagens mediekonsumenter har alltså väldigt många alternativ att välja mellan för att tillgodogöra sina medierelaterade behov. Ida är den person där detta är den största förklaringsfaktorn till att ersättningen har varit möjlig och att vanan att läsa dagstidningen varit lätt att bryta. Ida har en positiv syn på Göteborgs-Posten som dagstidning och hon ser dagstidningsanvändandet som något som är roligare och mer avslappnande än att sitta vid datorn. Utifrån dessa premisser hade man kunnat tänka sig att problem att bryta vanan borde ha uppstått. Så är dock inte

fallet, Ida använder sig istället av gratistidningen Metro i kombination med användande av tidningssajter på internet.

För vissa är alltså de fördelar papperstidningen ger, exempelvis för Ida som uppgav att dagstidningen är behagligare att läsa än att sitta vid datorn, inte tillräckligt starka då någorlunda alternativ finns att tillgå. Bekvämligheten kan man således få från ett gratisalternativ som Metro och man kan sedan komplettera med användande av tidningssajter.

- Praktiska aspekter:

Om vi vänder blicken mot vad som gör att det är lätt att bryta sin tidningsvana framträder de praktiska aspekterna tydligt. Våra intervjupersoner, och unga i stort, bor ofta i lägenheter med inte allt för mycket utrymme. Man har även ofta ett pressat tidschema vilket gör att det är svårt att få tid till att hålla ordning på de högar av dagstidningar som ansamlas och sedan att gå och återvinna dem. Carin påpekar exempelvis att hon vill ha dagstidningsprenumeration i framtiden men att det inte är möjligt nu när de bor så trångt.

”...jag vill ha GP sedan när det inte är någon ekonomisk fråga och man kanske har plats för en tidning, det är också en grej, tidningen växer på hög ute i hallen tills man måste gå iväg med dom, sedan när man bor i ett hus eller en stor lägenhet kanske man har plats.”

Uffe tycker också att de praktiska aspekterna spelar in på den stress han känner över att ha en prenumererad dagstidning.

Carl: Vad tycker du överhuvudtaget så om att vara utan tidning eller GP, själva situationen?

Uffe: Jag tycker att möjligheterna för mig finns ju faktiskt att ta reda på allt som jag vill ta reda på via internet. Så om jag bara tar mig tid att göra det så behöver jag ingen GP, så tänker jag. Plus att det blir ju jävligt mycket skit att gå till återvinningen med och det går ju fort, och det kostar pengar och ofta så hinner man inte, så det är ju bara en orsak till att man blir ännu mer stressad liksom på grund av det, så jag tycker det är onödigt att ha en pappersbunt här hemma.

Carl: Du känner dig stressad av...

Uffe: Ja det blir en stressfaktor på något sätt liksom, man ska hinna med det också liksom.

Tidningen ger alltså merarbete i form av att man måste ha plats för den hemma och sedan också gå till återvinningsstationen med den. Något som för vissa leder till en viss stress då den tillgängliga tiden är knapp. Även Carin tycker att det kan vara stressande att ha tidning i den situation hon nu befinner sig.

”Jag orkar ju inte ens bära vår bostadstidningen till tidningsåtervinningen och betala då över hundra kronor i månaden eller ännu mer. För då kan det också bli såhär; har man betalat så mycket då blir man ju stressad när man inte hinner läsa den. Så anledningen är väl priset och, ja nu har formatet ändrats, fast det är fortfarande väldigt mycket tidning, flera kilo liksom som bara...”

Elias tänker i liknande banor och påpekar att den ekonomiska aspekten inte betyder allt.

”Egentligen är det väl så att det är lite bökigt att ha, när vi bor i en sån här liten lägenhet, en papperstidning som kommer varje dag. Det finns liksom inte plats att ställa undan den. Så det är nog rätt bra som det är. Sen är det långt till återvinningsstationen också. Så det är inte bara ekonomiskt.”

- Miljö och resursslöseri:

Knutet till de praktiska aspekterna är också uppfattningen att det är lite av ett resursslöseri att prenumerera på dagstidning. Att man ofta inte hinner läsa tidningen och man samtidigt

uppfattar att man belastar miljön bidrar alltså till att det är lättare att vara utan prenumererad dagstidning. Lisa påpekar detta och lyfter samtidigt fram vad hon tycker verkar vara en vettig lösning på problemet.

”...alltså det är ju jävligt mycket miljöslöseri att ha en tidning varje dag, det känner jag det är ju en väldig lyx liksom. Att man skulle kunna kombinera det med internet på något sätt om skärmarna hade blivit lite mer vänliga för ögonen...”

Även uppfattningen att man, eftersom man inte har tid att läsa dagstidningen på vardagar, borde kombinera internetanvändande med exempelvis en helgprenumeration lyfts fram av Carin.

”GP har ju på vissa orter i varje fall att man kan få den på helgerna, en sån grej hade varit bra, men jag har ringt, vi kan inte få det här, det hade varit grymt för det är då man hinner läsa tidningen och då skulle man ju vilja ha en tidning. Men annars så blir det bara en psykisk stress att man betalar massa pengar, man hinner inte läsa den, man bara bär olästa tidningar till tidningsåtervinningen, det blir så tråkigt, men man saknar det definitivt.”

Då tidsbrist, platsbrist och hänsyn till miljön verkar vara framträdande egenskaper hos vissa intervjupersoner tycks ett behov av en annan typ av prenumeration vara efterfrågad. I en studiesituation blir dagstidningsprenumerationen helt enkelt för tidskrävande.

- Vanan:

Tid är en viktig faktor när man talar om vanor. När vi inledde vår undersökning trodde vi att detta skulle vara en av de mest framträdande faktorerna. Ju längre tid man kommer från sitt tidningsanvändande desto lättare borde det bli att ersätta med andra medier. Här fann vi dock lite olika förhållningssätt. Lisa exempelvis var under ett år, vilket kan ses som en relativt lång period, utan prenumererad dagstidning. Hon upplevde inte att det blev lättare med tiden;

Carl: Kände du att tiden hade någon betydelse, alltså ju längre du hade varit utan prenumererad tidning desto...

Lisa: Jag tyckte nog det var lika jobbigt hela tiden. Försökte förtränga det i perioder tror jag *skratt*.

Carl: Ok *skratt*

Lisa: Fast man vänjer sig vid det, man vänjer sig vid att inte ha någon tidning fast så fort man blir påmind om det så känner man att man behöver den lika mycket liksom.

För vissa personer är alltså vanan så väl etablerad att den inte direkt är beroende av att man är utan dagstidningen under relativt långa perioder. I viss utsträckning skulle man kunna se detta som ett tecken på att de perioder utan dagstidning många unga upplever inte leder till en förlorad prenumerationsvilja längre fram i livet. Om samma mönster går att generalisera till andra unga människor med liknande egenskaper som Lisa eller om hennes oförmåga att ersätta dagstidningen är typisk för en viss sorts ungdomar är dock svårt att säga utan att studera betydligt fler personer. Vad man kan konstatera är dock att vanan *kan* vara svår att bryta trots att man är utan dagstidningen under långa tidsperioder och trots att det finns många andra alternativa medier att välja mellan och slutligen trots att man har bredband och faktiskt är ganska förtrogen med datorn och internet.

Hos andra personer kunde man se det motsatta. För Uffe och Ida verkade vanan och behovet av dagstidningen avta då de under längre perioder varit utan, man kände inte att man hade ett behov av att använda den i samma utsträckning som förut. Uffe har exempelvis läst dagstidning regelbundet tidigare, under ett antal år har han dock studerat och flyttat runt

mellan olika städer, tidningsvanan har då hunnit avta och aldrig riktigt fått tid att etableras igen. På samma sätt har Ida varit utomlands och studerat under en längre period och då hon nu har skaffat lägenhet i Göteborg och under denna period också är utan prenumeration kan man se att behovet av att läsa tidningen exempelvis till frukost avtar. För Uffes del sker inget direkt ersättande av denna tidningsvanan. Han sätter sig inte och läser nyheter på någon tidningsajt eller använder internet på ett ersättande vis i denna bemärkelse. Här finns andra problem som handlar om varför vanan att använda internet är svår eller lätt att etablera. För Ida å andra sidan är det inga problem att ersätta med internet, frukosten kan mycket väl spenderas vid datorn istället för vid frukostbordet. Vi ska i nästa avsnitt just studera varför dessa vanor kring internet är lätta eller svåra att etablera.

Varför är vanan att regelbundet använda internet svår eller lätt att etablera?

- Motiv:

- Strukturering av tillvaron

Som vi såg i förra avsnittet var den struktur dagstidningen ger åt vardagen en anledning till att det var svårt att vara utan sin dagstidningsprenumeration. För internetanvändande var detta en faktor som var betydelsefull för de två personer där man kan se att internet ersätter dagstidningen i relativt stor utsträckning. Elias inleder exempelvis nu dagen med internetanvändande istället för dagstidningsläsning.

Johan: Sätter du dig exempelvis vid datorn på morgonen istället för att läsa tidningen?

Elias: japp

Johan: är det nyhetsrelaterat innehåll som intresserar dig då eller vad gör du konkret?

Elias: både och..... fast på morgonen är det nog inte direkt allmännyheter jag tittar på..... utan snarare mer facknyheter...

När han sedan kommer hem från skolan blir det regelbundet någon eller några timmar med vad han själv kallar ”slösurfande”. Ett slags avslappnande internetanvändande som kan innefatta ett antal regelbundet återkommande sidor men också länkar som kompisar skickar, ett slags användande som till viss del liknar det avslappnande användandet man kan se hos tidningsläsare som Lisa som gärna försvinner in i sin tidning.

Ida pratar dels med sina vänner på internet regelbundet men samtidigt tittar hon gärna på nyhetsajter. Här har internet fått ersätta den strukturerande roll som dagstidningen förut hade.

Johan: Om vi tar vanorna nu, jämfört med tidigare...slår du på morgon-TV istället för att läsa tidningen eller hur gör du?

Ida: Nej det gör jag inte! Om jag har tid på morgonen, oftast går jag upp så att jag har bara att klä på mej och äta, men då läser jag lite nyheter på internet. Men jag kollar väldigt sällan på TV.

- Eskapism/ Pleasure

Att det är lätt att slappna av, drömma sig bort och på ett sätt njuta av sin dagstidning visade sig i då vi tittade på varför det är svårt att bryta sin tidningsvana i förra avsnittet. Klarast såg man detta hos de personer som likt Lisa både har svårt att vara utan dagstidning men även etablera nya vanor med internet. Denna faktor förklarar också varför det är svårt att etablera internetvanor och särskilt då sådana som ersätter dagstidningsläsande. Om vi tittar på Lisas användande kan vi konstatera att vanor inte bildas ihop med datorn och internet på grund utav att det inte är bekvämt att sitta vid datorn, för vissa går det helt enkelt inte att slappna av eller

drömma sig bort när man inte kan använda datorn utan att exempelvis få ont i nacke eller ögon. Lisa funderar på följande vis över datorns ergonomiska brister;

”Nej text har jag lätt för men inte på datorn, jag tycker det är jobbigt att läsa på datorn. Eller att det är skärmen, jag har problem med det, jag vet inte om det är ljuset eller vad det är. Jag kan inte läsa längre grejer på internet eller så. Då får jag skiva ut det om jag ska läsa det.”

Hon funderar vidare på om datorn ändå i framtiden skulle kunna fylla samma roll som dagstidningen om den blev mer ergonomisk;

”...då skulle man haft en bärbar dator, då ska man inte ha en stationär som vi har nu. Då skulle man ha dendär lilla smidiga datorn som man kan ta med sig till sängen eller ha framför köksbordet, och en som inte lyser så. Jag tror inte tekniken, för mig har den inte kommit tillräckligt långt för att jag ska kunna ha en avslappnad relation till den.”

Man kan också se att datorn inte blir något annat än ett arbetsverktyg för Lisa (något som visar sig även för Uffe och Carin senare i analysen). Man har lärt sig att använda datorn i skolan till praktiska saker för att utföra uppgifter. För dessa personer blir då datorn och internet något helt annat än dagstidningen. Användningen blir instrumentell, man använder datorn till det man måste liksom hitta information eller dylikt, och går sedan därifrån. Lisa jämför användandet av dagstidning på morgonen med datoranvändande på följande vis;

”Jag har svårt att äta framför datorn, alltså datorn för mig är först och främst ett arbetsverktyg, och det kanske är det som påverkar att det känns som det är lite jobbigt att sitta framför datorn. Det är väldigt jobbigt att sitta och äta frukost framför datorn, jag gör det ibland, dricker te och äter macka framför datorn och söker på något om det är något jag verkligen behöver kolla upp liksom”

Vi kan titta vidare på Uffe som till skillnad från Lisa inte har några problem att använda datorn och internet. Han har även mycket hög datorskompetens och verkar tycka att internet borde kunna ersätta dagstidningen. Trots detta verkar inte själva ersättandet realiseras. Detta verkar i sin tur bero på att datorn är kopplad till skola och stress. Liksom Lisa använder han gärna datorn men lämnar den också omgående när han är färdig med det som måste göras.

Carl: Nyhetsanvändandet så, nyhetssajter och sådant?

Uffe: Inte så mycket faktiskt, på något sätt har det blivit så att eftersom jag alltid har suttit framför datorn i stort sätt hela min utbildning och gjort massa skolarbete, så på något sätt så har det ju blivit förknippat så mycket med jobb och skola liksom och oftast när jag är färdig med skolarbete så stänger jag av datorn och går därifrån.

Carl: Ok

Uffe: Så det blir inte så mycket nyheter och sådär utöver skolarbete faktiskt. Det är ju lite tråkigt tycker jag, dom flesta som jag vet, mina kompisar så, dom använder ju internet väldigt annorlunda än vad jag gör, för mitt användande är så förknippat till skolarbete, informationssökning och sådant så att nyheter och så det... jag är trött på internet då....

Carl: Ok, om man ser till, som vi pratat om med tidningen att man har olika motiv, du känner inte att du använder internet för nöje och för att slappna av då?

Uffe: Näe, det är alltid förknippat med något måste, men ibland så kollar jag ju upp, man kollar ju upp allt möjligt, annonser och så, på blocket eller jag kollar upp sådär öppettider, telefonnummer, adresser och sådant till folk, eller kartor också såhär gula sidor, västtrafik, lite såhär konkreta saker, det är väldigt sällan jag är inne på t.ex. tekniksidor och kollar, ja den här nya modellen med såhär många vad det nu är för prestanda, så det är inte så avslappnat så utan det är ofta att jag måste kolla något så slår jag på datorn och så kollar jag det och sedan när jag kollat det så stänger jag av datorn och går därifrån.

Ofta har alltså Uffe använt datorn hela dagen i skolan och att sätta sig för att använda datorn och internet för att läsa nyheter känns då inte lockande. Det är som vi diskuterat tidigare svårt eller omöjligt att slappna av med ett verktyg man använt hela dagen. Det hela resulterar då i att ersättandet av tidning med internet till stor del uteblir.

På liknande sätt realiserar inte ersättandet för Carin. Detta trots att möjligheterna finns i stor utsträckning; hon har bredband hemma, i skolan och till och med en bärbar dator med trådlös uppkoppling och hon tycker sig ofta ha tid för att använda medier. Här kan man alltså uttyda ett mönster som återkommer hos Uffe, Lisa och Carin. Trots att möjligheterna finns kan inte internet ersätta dagstidningen dels på grund av att datorn och internet är kopplat till måsten, skola och stress men också för att den inte är lika ergonomiskt riktig som dagstidningen.

- Socialisering och social interaktion som både kommunikationskanal och resurs
För vissa personer, då särskilt Elias och Ida som ersatte tidningen med internet i stor utsträckning, var internet kopplat till social användning. Man kan se två framträdande aspekter av denna användning. Dels använder man internet som en direkt kommunikationskanal för att socialisera med vänner man kanske inte träffar dagligen eller kanske inte alls i verkligheten. Detta användande såg vi som sagt hos Elias och Ida vilka ersatte sin prenumeration i stor utsträckning. Detta sociala användande kommer exempelvis för Ida som en första förevändning att använda Internet. Det nyhetsanvändande som sker blir ofta en bisyssla när hon interagerar med sina vänner via exempelvis ICQ.

För Elias fungerar internet både som en direkt kommunikationskanal med vänner men samtidigt också som en resurs kring vilken man diskuterar fenomen och händelser på internet.

Hos de personer som inte ersatte eller inte hade lätt för att etablera vana att använda internet på ett avslappnat sätt, kunde man ändå se att internet fungerade som en källa till specialiserad information för det sociala användandet. Genom att läsa sidor om musik kunde Uffe ge unika vinklar när han pratade med sina vänner. Lisa läste under asienkatastrofen specifika nyheter som inte fanns i tidningen. Internet kan alltså även för de som inte ersätter sin prenumeration fylla en komplimenterande roll som källa till specialiserad information.

- Kompetens

Ovan har vi sett att en hög kompetens att använda dator och internet inte behöver innebära att man etablerar nya vanor kring internet när man blir utan dagstidning. Kompetens är dock ingen konstant eller fast egenskap utan något som utvecklas kontinuerligt. Hos exempelvis Lisa kunde man se en tilltagande motivation att använda internet i och med att kompetensen att använda internet höjdes.

”Nu efter den här katastrofen så har det blivit också mer att man läser en sak, kanske inte bara som handlar om olyckan utan man läser en sak i GP och så tycker man inte att man får tillräckligt med information och så vill man ha uppdatering på vad som händer nu. Då går man in på nätet för att det finns ju...alltså tidningen släpps bara en gång per dygn, det händer ju saker under tiden och det känner jag att jag blivit mer såhär, speciellt under katastrofen att man går in och kollar. Siffror ändras ju hela tiden, man vill ju ändå vara med och se det där. Och det tror jag nog att jag kommer fortsätta med efteråt också, för det är rätt praktiskt, även om man kanske inte läser långa utlägg på internet. Nyheter när det händer något, inte bara katastrofer utan andra händelser med, kan jag tänka mig att man går in och kollar lite när man väl är inne på nätet, är det något nytt som hänt liksom.”

Under perioden då nyhetsrapporteringen var som intensivast under asienkatastrofen uppträdde alltså nya användningsmönster för Lisa. Hon upptäckte att hon kunde använda internet till att fylla en annan funktion en tidningens. Lisa bevisar därmed på ett sätt den komplementshypotes som vi diskuterat i vårt teoretiska perspektiv snarare än ersättningshypotesen.

- Intresse

Att ha ett aktivt intresse för samhället har som nämnts varit viktigt för motivationen att prenumerera på dagstidning. Samtidigt är det också en faktor som gör att man använder sig av internet. Här verkar internet återigen fylla dubbla roller. Elias läser exempelvis i stor utsträckning specialiserad information på z-mag.org och dylika sidor vilka har med hans samhällsintresse att göra. På samma gång bidrar intresset till att han saknar den översikt Göteborgs-Postens utrikessidor ger.

Teknikintresset bidrar även det till att man bildar vanor kring internetanvändande. Både Elias och Martin läser sidor som berör datorer och teknik kontinuerligt. Här finns det ingen direkt konkurrens från dagstidningen. Tekniknyheter har blivit något som gör att man använder datorn för att man inte kan få tag på dessa genom andra kanaler än möjligtvis då specialtidningar som är relativt dyra.

Utifrån de intressen man har söker man alltså ofta individanpassad information på internet, något som helt enkelt är svårt att få tag i på annat sätt. Intresse tycks på detta spela en viss positiv roll för att vanor att använda internet etableras.

- Vanan

En rent vanemässig dimension kan man också se vad gäller internetanvändandet. Ida har exempelvis svårt att sätta fingret på varför hon använder internet kontinuerligt. När vi diskuterar med henne pekar hon på att hon har ett så pass stort behov av internetanvändande nu att hon känner att detta ersätter tidningsanvändandet.

Johan: Tycker du att det är svårt att vara utan tidningen i pappersform?

Ida: Nej, det tycker jag inte. Kanske hade jag känt så om jag hade haft mer tid, på sommaren och så där, att man har mycket mer tid och verkligen sätta sig ner och läsa den då är det så klart mycket roligare att läsa en hel tidning än att sitta framför en dator. Men nu så känner jag inte så, jag har ju ganska så stort behov av internet.

Man blir helt enkelt van att sätta sig vid datorn och använda internet. Återkommande sysslor som exempelvis att titta sin e-post eller interagera med vänner på internet gör att man samtidigt gör andra saker likt användande av nyhetssajter, surfande på annonssajter osv. Detta resulterar i en vana som tycks vara svår att definiera för intervjupersonerna.

6.3 Avslutande tankar

Då vi vet att internet idag erbjuder mer tjänster och är mer funktionellt än vad det var när våra intervjupersoner växte upp kan man fråga sig hur etableringen av internet- och dagstidningsvanor ser ut för den ännu yngre generationen idag. Då vanor kring medier etableras kontinuerligt från barnsben och uppåt måste det vara så att grunden till vilka och hur våra vanor bildas läggs i tidiga år. Anledningen till att vi väljer att ersätta dagstidningen med internet eller inte finns alltså delvis i våra tidiga erfarenheter av dessa medier. Har dagstidningen en gång blivit en del av den kontinuerliga vanan har man lärt sig att uppskatta formatets fördelar och kan därför jämföra detta med den digitala teknikens för- och nackdelar. Ett jämförande som inte hade varit möjligt om vanan och kompetensen inte funnits där.

En fråga man slutligen då kan ställa sig är i vilken utsträckning unga idag kommer i kontakt med dagstidningen i pappersformat? Ska vanan att läsa dagstidningen etableras måste kompetensen att läsa längre textstycken och att hitta i tidningen bildas för att man ska kunna använda den på ett avkopplat sätt. Här kan man kanske vara glad över att gratistidningar som Metro och projekt som Tidningen i Skolan i ganska stor utsträckning lägger en grund för många att faktiskt uppskatta och se pappersformatets fördelar och därav bilda vanor kring detta.

Vad som hade varit intressant att studera vidare är den generellt positiva bild våra intervjupersoner ger av dagstidningen. Trots att man ersätter sin dagstidning med internet i stor utsträckning kan man ge en nästan romantiserad bild av dagstidningen som en avslappnande syssla. Man skulle kunna undersöka djupare om behovet av ett medium som skiljer sig totalt från allt vad digital teknik heter börjat gro. Att ständigt vara uppkopplad och kunna få uppdaterade nyheter eller att kunna sitta vid en och samma enhet (datorn) kan förvisso ses som positivt, men någonstans blir även unga trötta på något de använder i så stor utsträckning. Här skulle man kunna tänka sig att dagstidningen i framtiden skulle kunna vara det medium som faktiskt inte är integrerat med ICT i stort. Paradoxalt nog skulle man på detta sätt kunna se att de fördelar den digitala tekniken innehar också blir dess nackdelar. Vi vill inte alltid vara uppkopplade eller ha möjligheten att välja vilket innehåll vi vill ta del av. Dagstidningen är begränsad jämfört med den digitala tekniken men häri kan också dess fördelar ligga.

Källförteckning

Böcker

- Bergström, Annika (2005) *nyhetsvanor.nu - nyhetsanvändning på internet 1998 till 2003* Göteborg: Göteborgs universitet
- Blumler, Jay G. & Katz, Elihu (red) (1974) *The Uses of Mass Communications – Current Perspectives on Gratifications Research* Beverly Hills: Sage Publications
- Dahlgren, Peter (red) (2002) *Internet, medier och kommunikation* Lund: Studentlitteratur
- Elliot, Maria (1997) *Förtroendet för medierna* Göteborg: Göteborgs universitet
- Feldman, Tony (1997) *An Introduction to Digital Media* London: Routledge
- Fidler, Roger (1997) *Mediamorphosis – Understanding New Media* California: Pine Forge Press
- Fiske, John (1997) *Kommunikationsteorier - en introduktion* Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Frykman, Jonas & Löfgren, Orvar (red) (1996) *Force of habit* Lund: Studentlitteratur
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (2003) *Massmedier – En bok om press, radio & TV* Stockholm: Albert Bonniers Förlag
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red) (2004) *Ju mer vi är tillsammans – Tjugosju kapitel om politik, medier och samhälle* Göteborg: Göteborgs universitet
- Jansson, André (2002) *Mediekultur och samhälle* Lund: Studentlitteratur
- James, William (1998) *The principles of psychology* Bristol: Thoemmes
- Lull, James (1990) *Inside family viewing – ethnographic research on television's audiences* London: Routledge
- Löfgren, Anders & Norell, Margareta (red) (1991) *Att förstå ungdom* Stockholm: B. Östlings bokförl.
- McQuail, Denis (2000) *Mass communication theory* London: Sage
- Olsson, Tobias (2002) *Mycket väsen om ingenting – Hur datorn och internet undgår att formas till medborgarens tekniker* Uppsala: Uppsala universitet
- Reimer, Bo (1994) *The most common of practices - on mass media use in late modernity* Stockholm: Almqvist & Wiksell Internationall
- Rogers, Everett M (2003) *Diffusion of innovations* New York: Free Press
- Rosengen, Karl Erik & Windahl, Sven (1989) *Media matter – Tv use in childhood and adolescence* Norwood, New Jersey: Ablex publishing corporation
- Wadbring, Ingela & Weibull, Lennart (red.) (2000) *Tryckt - 20 kapitel om dagstidningar i början av 2000-talet* Göteborg: Dagspresskollegiet

Tidskrifter

- Barbara K. Kaye, Thomas J. Johnson (2003) *Media substitution theory and traditional media in an on-line world - From here to obscurity* Journal of the American society for information science and technology? 54:3 260-273
- Bergström, Annika (2000) 'Svenska folkets internetvanor'. I *JMG Granskaren*, 2:6-9
- Nielsen/NetRatings (2005) *Top 10 Parent Companies NetView Usage Metrics – Sweden – Home & Work Panel – March 2005*
<http://www.netratings.com> >050416
- Rubin, Alan M. Papacharissi, Zizi (2000) *Predictors of Internet Use* Journal of Broadcasting & Electronic Media 44:2

Rapporter / PM

- Bergström, Annika (2002) *Att upphöra med morgontidningsprenumerationen* PM från Dagspresskollegiet nr. 34
- Millward Brown (2004) *EIAA European Media Consumption Study II Pan-European Results* October 04
<http://www.eiaa.net/Ftp/casestudiesppt/EIAA_MCS_Pan%20Euro%20wave1%2005_11.ppt> 050314
- Nielsen/NetRatings (2005) *Top 10 Parent Companies NetView Usage Metrics – Sweden – Home & Work Panel – March 2005*
<<http://www.netratings.com>> 050416
- Sabelström, Kristina (2004) *Dayparting i Sverige – den svenska nättidningsanvändarens beteende* TDM-rapport nr:2 Stockholm: TidningsUtgivarna
- SCB (2004) *Privatpersoners användning av datorer och Internet* Statistiska centralbyrån
<http://www.scb.se/statistik/_publikationer/IT0102_2004A01_BR_TKFT0404.pdf> 050517

Internet

- <http://www.ams.se/>
- <http://www.bbc.co.uk/radio/>
- <http://www.blocket.se/>
- <http://www.dn.se/>
- <http://www.ebay.se/home>
- <http://www.fsb.se/>
- <http://www.gp.se/>
- <http://google.se/>
- <http://www.helgon.se/>
- <http://www.kiaindex.se/>
- <http://www.koll.se/>
- <http://www.lunarstorm.se/works/>
- <http://www.match.com/>
- <http://www.metro.se/>
- <http://www.pressdisplay.com>
- <http://www.radiocity.se/>
- <http://www.skatteverket.se/>
- <http://www.spray.se>
- <http://www.skunk.se>
- <http://www.sr.se/>
- <http://www.svd.se/>
- <http://www.tradera.com/>
- http://www.ts.se/TSNet/Public/PDF/Upplagestatistik/dags_05_25feb.pdf<http://www.di.se/>